

LUND UNIVERSITY

Slutna mark- och mossfynd från stenåldern i Lunds universitets historiska museum deras tidsställning och samband med religiösa föreställningar

Rydbeck, Otto

Published in:

Från Lunds universitets historiska museum

1918

Document Version:

Förlagets slutgiltiga version

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Rydbeck, O. (1918). Slutna mark- och mossfynd från stenåldern i Lunds universitets historiska museum: deras tidsställning och samband med religiösa föreställningar . I *Från Lunds universitets historiska museum : skrift utgiven med anledning af museets inflyttning i dess nya hem 1918* (s. 1-66). (Lunds universitets årsskrift. Första avdelningen, Teologi, juridik och humanistiska ämnen; Nr 15:1). CWK Gleerup.

Total number of authors:

1

General rights

Unless other specific re-use rights are stated the following general rights apply:

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Read more about Creative commons licenses: <https://creativecommons.org/licenses/>

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

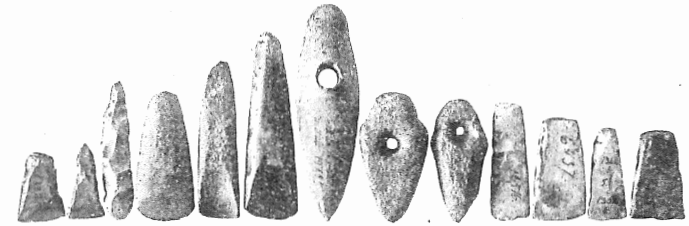
LUND UNIVERSITY

PO Box 117
221 00 Lund
+46 46-222 00 00

SLUTNA MARK- OCH MOSSFYND FRÅN STENÅLDERN
I LUNDS UNIVERSITETS HISTORISKA MUSEUM,
DERAS TIDSSTÄLLNING OCH SAMBAND
MED RELIGIÖSA FÖRESTÄLLNINGAR

AF

OTTO RYDBECK

De slutna fynd af fornsaker från förhistorisk tid, hvilka påträffats i vårt land, äro af utomordentligt stor betydelse för kännedomen om Nordens äldsta kultur och för fastställandet af de olika kronologiska perioder, till hvilka fornsakstyperna böra hänföras¹. Dessa slutna fynd kunna i regel inordnas under

Öfverstycke. Miniaturryxor af sten i Historiska museet, inv.-nr: 13811, 10351, 14514, 16876, 10880, 4695, 12624, 12268, 18168, 12516, 6437, 1362 b, 19674; alla äro sannolikt från Skåne utom nr 10880. Skala ¹⁰/_{sr}.

¹ Om fynd af denna art se bl. a.: (M.) B(RUZÉLIU)S i Iduna, H. 6, (1816 s. 49 f. (Vemmerlöf, Skåne, bronsålder); O. MONTELIUS, Bronsåldern i norra och mellersta Sverige, i Ant. tidskr. f. Sverige, D. 3 (1870—73), s. 251 ff. (bronsålder), s. 255 och 418—21 (stenålder); DENs., Sveriges forntid, Sthlm 1874, s. 148 ff.; DENs. äfvensom E. EKHOF, Bohuslänska fornsaker från hednatiden, i Bidrag till kännedom om Göteborgs och Bohusläns fornminnen och historia, Bd 1 (1874—77), s. 13 ff. och 321 ff., Bd 2 (1879—83), s. 30 ff., 193 ff. och 344 ff., Bd 3 (1884—1886), s. 207 ff. (stenålder, bronsålder och järnålder). H. HILDEBRAND i Vitt.-Hist. o. Ant.-akad:s månadsblad 1878, s. 687 (bronsålder); O. MONTELIUS ibid. 1880, s. 129 (bronsålder) och 1884, s. 180 (Sylstorp och Ynglingarum i Skåne, bronsålder); DENs. i Sv. Fornminnesföreningens tidskrift, Bd 6 (1885—87), s. 72 f. (bronsålder); DENs. Kulturgeschichte Schwedens, Leipzig 1906, s. 56 (stenålder) och s. 135 (bronsålder). Liknande uppgifter förekomma äfven i de under senare åren landshapsvis utkomna stenåldersbeskrifningarna, såsom i S. LINDQVIST, Från Nerikes sten- och bronsålder (särtryck ur Meddelanden från föreningen Örebro läns museum 1912), s. 10 och 33 (stenålder) samt s. 38 och 41 (bronsålder); K. E. SAHLSTRÖM, Om Västergötlands stenåldersbebyggelse, Sthlm 1915, fig. 18 (stenålder); G. EKHOLM, Studier i Upplands bebyggelsehistoria, Uppsala 1916, s. 61 och 68 (stenålder); ESKIL OLSSON, Stenåldern i Västmanland, Dalarne och Gästrikland, i Ymer 1917, s. 105, figg. 12—14 (stenålder); DENs., Förteckning öfver tillvaratagna sten- och bronsåldersfynd i Västmanland, Dalarne och Gästrikland, Västerås 1917, s. 26, 30, 32, 48 (stenålder) och s. 34—35 (bronsålder); Göteborgs museums årstryck samt Fornvännen med

någon af följande tre grupper: boplatsfynd, graffynd och votivfynd. Den förstnämnda fyndgruppen är visserligen af oskattbart värde för ett ingående studium af vår forntida odling, men materialet i ett dylikt fynd sträcker sig ofta öfver så pass ansevärda tidsskeden, att man ej med säkerhet kan påstå, att de till samma boplats hörande fornsakerna äro i egentlig mening samtida. På liknande sätt förhåller det sig med i megalitgrafvar påträffade vapen och redskap, medan däremot utrustningen i en enmansgraf måste hafva nedlagts på en gång, vid den dödes jordande. Tyvärr äro graffynd af sistnämnda slag mycket sällsynta, om man undantager dem, hvilka påträffats i de s. k. båtgravarna från gånggriftstidens senare hälft.

Af största vikt för lösandet af de spörsmål, som röra det rika stenåldersmaterialets inbördes kronologi, äro därför de slutna, i votivsyfte nedlagda fynden i mark och mosse, till hvilka äfven den fornsaksgrupp, som förut benämnts depötfynd, i regel torde kunna hänföras¹. Det låter emellertid tänka sig, att ifrågavarande fyndgrupp skulle kunna uppdelas i fynd, hvilka nedlagts dels såsom offer åt gudarna eller åt de aflidnas andar och dels i syfte att kunna tjäna ägaren själf i ett annat lif. I sistnämnda fallet skulle den förtänksamme skattgömmaren undgå att uteslutande hänvisas åt det, enligt hvad fornsakerna i megalitgravarna gifva vid handen, vanligen knappa grafgoods, som släktingar eller vänner läto medfölja den aflidne. Då emellertid sådana i mark och mosse påträffade fynd i regel äro mycket ensartade och ej på något sätt kunna anses motsvara hvad stenåldersmänniskan behöfde för dagligt bruk, så förefaller det knappast troligt att dylika fynd, annat än möjligen i rena undantagsfall, nedlagts i sistnämnda syfte². De torde därför i stort sedt vara att betrakta som offer åt andeväsen eller gudomligheter, främst antagligen åt sol- och åskguden.

dess årliga förteckning af nyförvärf till Statens historiska museum.

¹ Denna uppfattning delas af H. KJÆR i hans uppsats »Nye fund fra Mark og Mose fra den yngre Bronzealder», Aarbøger for nord. Oldkyndighed 1915, s. 131. Den enda verkliga skillnaden mellan votiv- och depötfynd skulle således ligga däruti, att de förstnämnda endast innehålla likartade föremål, de sistnämnda åter fornsaker af skilda typer.

² Annat var måhända bruket under bronsåldern, då votivfynden till antal och innehåll stodo i nästan omvänt förhållande till graffynden.

Redan i början af 1870-talet framhöll Oscar Montelius¹, hurusom dylika slutna fynd, hvilka påträffats i Sverige och Danmark, vore att hänföra till offerfyndens kategori. Några år senare, 1886, kunde Sophus Müller i en uppsats benämnd »Votivfynd fra Sten- og Bronzealderen»² framlägga fullt öfvertygande och ganska uttömmande bevis för att sådana i mark och mosse nedlagda, sinsemellan likartade fornsaker måste betraktas som votivskänker³.

Äfven den mest skeptiskt anlagde forskare nödgas sålunda erkänna, att en mängd af de ofta mycket dyrbara föremål, hvilka påträffats i mark och mosse, ovedersägligen äro att betrakta som offergåfvor. Sådana enastående fynd tillhöra hufvudsakligen bronsåldern, t. ex. den märklige, guldbeslagna solvagnen från Trundholms mosse på Sjælland, den lilla bronsvagnen från en mosse invid Ystad, det i en annan, närbelägen mosse funna bronsbeslaget, som man antager hafva tillhört ett altare åt solguden, de parvis nedlagda praktfulla bronslurarna, hvilka i ganska stort antal påträffats i mossarna, det hundratal små båtar af guldbleck, som funnits vid Nors på Jylland, de i Sverige och Danmark parvis anträffade, med bärnsten och guld prydda processionsyxorna, den vid Budsene på Möen funna »offerbrunnen» m. fl. märklige fynd.

Om ofvan anförda påtagliga exempel på votivfynd uteslutande tagits från bronsåldern, så har detta endast sin grund i bronsålderskulturens allmänna öfverlägsenhet öfver stenålderns. De från den sistnämnda perioden bevarade votivgåfvorna äro, förklarligt nog på grund af materialets svårarbetade beskaffenhet, af betydligt enklare art. Dit höra emellertid de största och vackraste slipade flintyxor, som någonsin påträffats, samt de utomordentligt rika, från mossar härrörande bärnstensfynden i Danmark. Att solguden dyrkats äfven under denna period, därom vittnar f. ö. det förhållandet, att två af hans symboler

¹ Bronsåldern i norra och mellersta Sverige, i Antikvarisk tidskrift f. Sverige D. 3, (1870—73), s. 251 ff., s. 255 och s. 418—21; DENS., Sveriges forntid, Sthlm 1874, s. 148 ff.

² Aarbøger for nordisk Oldkyndighed 1886, s. 216 ff. (Se äfven DENS. Vor Oldtid, s. 379 ff.)

³ Ännu tidigare hade WORSAAE påpekat vissa bronsåldersfynds egenkap af votivfynd, i Aarb. f. nord. Oldk. 1866, s. 313 ff., och kort därefter ENGELHARDT, ibid. 1868, s. 121 ff.

redan då voro kända. Det fyrekriga hjulet har sålunda anträffats på insidan af nordiska stenåldersgrafvar¹, och miniatyryxor af bärnsten, ben eller sten föreligga från många grafvynd. En del af dessa yxor äro så små, att de måste användts som prydnadsföremål och måhända samtidigt som amuletter, men andra finnas, hvilka äro på en gång för små och för stora för praktiskt bruk och som därför endast kunnat göra tjänst som symboler² (jmf. öfverstycket å första sidan).

Beträffande afbildningar af yxor under stenåldern — sådana hafva som bekant påvisats i västra Europa — så förekomma dylika visserligen ej under stenåldern i Norden, men de äro desto vanligare under början af bronsåldern, i våra hållristningar. Otvifvelaktigt hade dessa miniatyryxor och yxbilder samma symboliska betydelse som järnålderns Torshammare eller som de å åtskilliga runstenar förekommande, inhuggna yxorna. Detta styrkes ej minst däraf, att å en af dessa runstenar läses bredvid yxbilden: Tor vige dessa runor. Tilläggas bör att våra stenåldersyxor ända långt in i nyare tid kallades för åskviggas: det troddes allmänt att de hitkommit med blixten³.

Med anledning af yxans betydelse som symbol för åsk eller solguden förefaller det helt naturligt, att just nämnda vapen ofta skulle användas som votivgåfva. Af den redogörelse, som Müller lämnat i ofvan anförda arbete för i Danmark påträffade mark- och mossfynd från stenåldern, framgår också, att mer än hälften af dessa utgjordes af yxfynd. Bland 103 slutna fynd innehöllo sålunda ej mindre än 56 uteslutande yxor, medan de öfriga 47 fynden utgjordes af sågar (24 st.), spjutspetsar (5), dolkar (4), skedformiga skrapor (3), flintmejslar, benmejslar, pilspetsar, knifvar och flintspåner. Såsom längre fram skall visas, äger liknande förhållande rum ifråga om de

¹ Huruvida å dylika grafvar inknackade »älfkvarnar» härröra från offring åt de afidna eller åt gudarna torde få betraktas som oafgjordt.

² Den möjligheten är måhända icke alldeles utesluten, att enstaka af dessa äfven kunnat vara — barnleksaker.

³ En af dem, som tidigast drogo i härnad mot denna uppfattning af stenyxornas ursprung, var f. ö. den förste grundläggaren af Historiska museet i Lund, professorn i historia KILIAN STOBÆUS i sin afhandling »Ceraunii betulique lapides dissertatione historica illustrati» (första gången utgifven såsom disputation i Lund 1738, sedermera tryckt i den i Danzig 1753 utgifna saml. af Kil, Stobæi Opuscula).

fynd, som nu förvaras i danska Nationalmuseet. I Skåne äro yxfyndet likaledes i afgjord majoritet, men i det öfriga Sverige är deras antal mindre, enär de flesta votivfynden därstädes härröra från stenålderns slut, då yxorna aflösas af andra fornsaker.

Vid århundradets början uppgingo de i Historiska museet exponerade slutna stenåldersfynden af ifrågavarande slag endast till ett halft dussin. Sedan dess har antalet ökat, hufvudsakligen genom nyförvärf, men äfven genom sammanställning af sådana fornsaker, hvilka enligt uppgifter i tidigare inventarieböcker, främst B. E. Hildebrands på 1830-talet upprättade förträffliga katalog, eller genom påskrift å själfva föremålen visats tillhöra slutna fynd. Härigenom har antalet votivfynd vuxit till inemot 100. En närmare redogörelse för dessa följer här nedan.

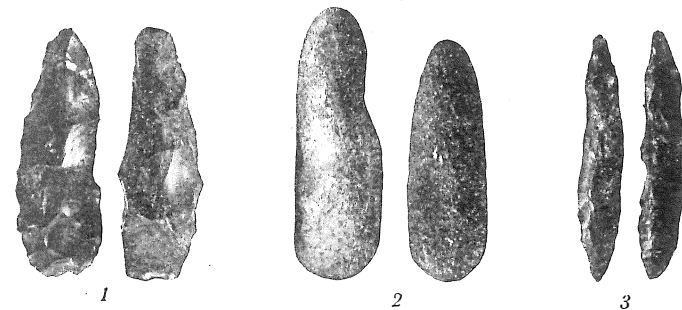

Fig. 1—3. Skala nära $\frac{1}{3}$.

Äldre stenåldern.

I. Två kärnyxor (fig. 1), inv.-nr 15855 a—b, funna tillsammans på ett åkerfält å Dagstorp nr 4, Harjagers hd. Enligt uppgift lågo de bredvid hvarandra med eggen uppåt. Längd a) 13,7 cm., b) 13,6 cm. Anmärkas kan, att de båda yxornas färg icke är alldeles öfverensstämmande. Då emellertid längden är densamma, formen fullt likartad och de ännu kvarsittande jordpartiklarna hafva samma konsistens, hvarjämte fynduppgifterna måste anses tillförlitliga, torde fyndet böra betraktas som säkert.

Äldre stenåldern eller början af yngre stenåldern.

II. Två trindyxor af grönsten (fig. 2), inv.-nr 19019 a—b, särskildt den ena ganska oregelbundet formad och närmande sig kärnyxtypen, svallade, funna i vallgravnen kring Vegeholms slott, S. Åsbo hd. Längd a) 14,9 cm., b) 13,3 cm. Då märken efter tillslagning ännu bevarats å yxorna, särskildt å den större, måste fyndet anses tillhöra slutet af äldre stenåldern eller början af stenålderns första period.

III. Två långsmala spolförmiga groft tillslagna stötredskap af flinta (fig. 3), inv.-nr 19403 a—b, funna tillsammans vid dikning år 1916, Klippan, N. Åsbo hd. Längd a) 13,7 cm., b) 13,7 cm. Yttre habitus fullt öfverensstämmande. Tekniken vid tillslagningen erinrar om äldre stenåldern. Man skulle därför vara böjd för att hänföra fyndet till slutet af äldre stenåldern eller möjligen till den spetsnackiga yxans tid.

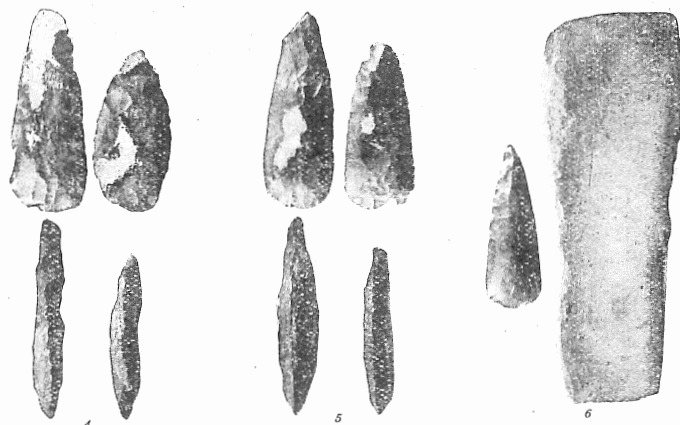

Fig. 4—6. Skala nära $\frac{1}{6}$.

Yngre stenålderns första period.

IV. Två relativt tunna och breda spetsnackiga oslipade flintyxor (fig. 4), inv.-nr 12728 a—b, särskildt den ena ganska vårdslöst tillslagen, funna tillsammans i Stora Råby,

Torna hd. Längd a) 21,1 cm., b) 16,9 cm. Yttre habitus fullt öfverensstämmande. Fyndet tillhör periodens början.

V. Två typiska spetsnackiga oslipade flintyxor (fig. 5), inv.-nr 17611 a—b, funna tillsammans vid Hammelens gård Bara hd. Längd a) 20,5 cm., b) 17,3 cm. Yttre habitus fullt öfverensstämmande. Fyndet tillhör periodens början.

VI. Slipsten af kvartsit och vacker slipad spetsnackig flintyxa (fig. 6), inv.-nr 18075 a—b, funna bredvid hvarandra å Lilla Svedala boställe, Oxie hd. Längd a) 38 cm., b) 16,9 cm. Fyndet tillhör periodens början.

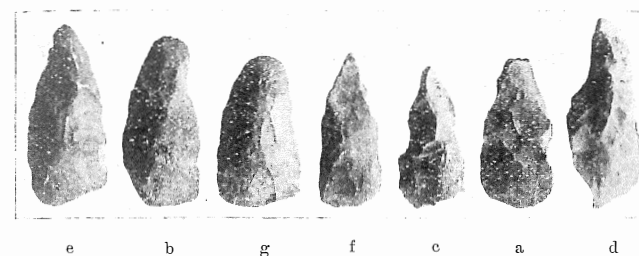
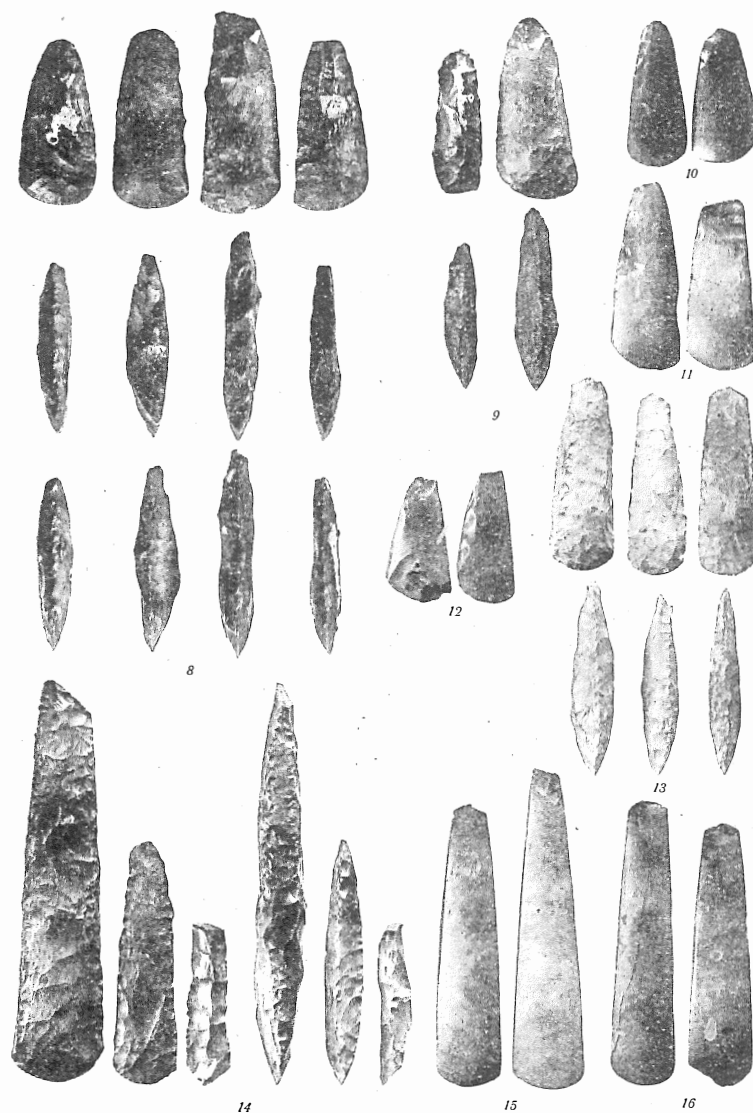

Fig. 7. Skala nära $\frac{1}{6}$.

VII. Sju förarbeten till spetsnackiga yxor af flinta (fig. 7), inv.-nr 16951 a—g, två af dessa mycket rått tillslagna. Fyndet påträffades vid Limhamn, ungefär 30 steg från Kolsyrefabrikens norra ingång, 90 cm. från botten af den här manshöga Järavallen, strax innanför vallens krön, 15 å 16 steg från dess inre kant. Redskapen hittades vid grusharpning, alla »på samma punkt», af grusharparen Strandqvist och dennes broder. De fyra föllo ned på en gång, och de tre återstående påträffades nästan samtidigt, så att man med säkerhet kan konstatera, att alla sju legat tillsammans i en hög. På fyndplatsen voro flintspån mycket sällsynta. Jorden var där genomdragen utaf lager af rutten tång. Längd e) 19,3 cm., b) 18 cm., g) 16 cm., f) 16,3 cm., c) 15 cm., a) 16,3 cm., d) 20 cm. Redskapens yttre habitus bestyrker fynduppgifterna.

VIII. Fyra yxor af i stort sedt spetsnackig typ (fig. 8), inv.-nr 678, 591, 592, 677, funna tillsammans i en torfmosse i Arrie, Oxie hd. Längd nr 678: 15,5 cm., nr 591: 16,9 cm., nr 592: 19 cm., nr 677: 15,9 cm.

Fig. 8—16. Skala nära $\frac{1}{6}$.

Ifrågavarande yxor äro införda redan i B. E. Hildebrands katalog af år 1832 (under n:r 18, 20—22). De utgöra ett af de intressantaste slutna fynden i museet och bestyrka ytterligare förf:s tidigare uttalade åsikt angående den tunnackiga flintyxans utveckling ur den spetsnackiga¹. N:r 678 visar sig nämligen vara en typisk spetsnackig yxa med rent spetsoval genomskärning och nästan halfcirkelformig egg. Å n:r 591 är genomskärningen ej fullkomligt spetsoval, utan närmar sig obetydligt den tresidiga, hvarjämte eggens ej är fullt halfcirkelformig, utan företer skarpt hörn vid den sida, der ansatsen till smalsida kan iakttagas (se fig.). N:r 592 är typen för en i genomskärning tresidig yxa. Med denna tresidighet följer, att ett skarpt hörn uppkommer vid smalsidans öfvergång i eggens. Denna smalsida är ganska omsorgsfullt tillhuggen, särskildt vid ena kanten, där på öfver halfva yxans längd en pryddig söm bildats. Äfven n:r 677 är tresidig i genomskärning med skarpt egghörn vid smalsidans början; här är smalsidan nästan alldeles plan och har uppstått genom en enda flisas aflossnande längs yxans hela längd; nedtill kunna dock några enkla retuscheringslag urskiljas. Yxornas yttre habitus är fullt likartad. Fyndet tillhör periodens midt.

IX. Bland de enstaka okatalogiserade redskap, som påträffats inlagda i museets typserier, märkas särskildt två yxor af grå- och gulflammig flinta (fig. 9), inv.-n:r 19602 a—b, å hvilka med samma handstil skrivits »Karaby 1851». Materialet i de båda yxorna äro fullkomligt öfverensstämmande, och då därtill kommer, att de hittats samma år och på samma ställe, vill man gärna antaga, att de tillhöra ett slutet fynd. Detta bestyrkes ytterligare af den omständigheten, att de otvivelaktigt inkommit samtidigt till museet; i annat fall skulle knappast båda hafva saknat nummer.

Fyndet ifråga öfverensstämmer ganska mycket med det föregående. N:r 19602 a) hör nämligen till samma kategori

¹ Jnfr O. RYDBECK, Några iakttagelser beträffande vissa xytyper från stenåldern, Fornvännen 1916, s. 119. I nämnda uppsats publiceras just en af dessa yxor, n:r 592, som exempel på en dylik öfvergångstyp. Vid nämnda tillfälle hade förf. ej genomgått Hildebrands katalog så noggrant, att de fyra yxornas samhörighet kunnat konstateras. I den yngsta katalogen upptagas de på skilda n:r, utan fyndort.

som de tre i genomskärning tresidiga dithörande yxorna. Smalsidan upptager större delen af yxans längd och har, fränsedt smärre retuscher nedtill, bildats därigenom, att en enda flisa fränskilts yxan. Som vanligt har ett skarpt egghorn bildats där smalsidan möter eggen. Den andra yxan, b), är spetsoval i genomskärning, men på samma gång så pass groft tillslagen, att man till en början nästan skulle vara böjd att hänföra den till slutet af äldre stenåldern. Med hänsyn tagen till alla de omständigheter, hvilka äro knutna vid ifrågavarande fynd, torde man emellertid med ganska stor sannolikhet kunna antaga, att redskapet ifråga skall föreställa en spetsnackig yxa, slarfvigt gjord, såsom ofta är fallet med votivfynd (man jämföre med c) i fyndet n:r XIV) och att de båda yxorna tillhöra ett slutet fynd från midten af yngre stenålderns första period. Längd a) 16,5 cm., b) 13,4 cm.

X. Två spetsnackiga flintyxor med påbörjade smalsidor (fig. 10), inv.-n:r 15923 a—b; bredsidor kullriga, smalsidor smala, kullriga. Funna tillsammans i Borgeby, Torna hd. Längd a) 12,5 cm., b) 13,7 cm. Habitus likartad. Fyndet härrör från periodens slut.

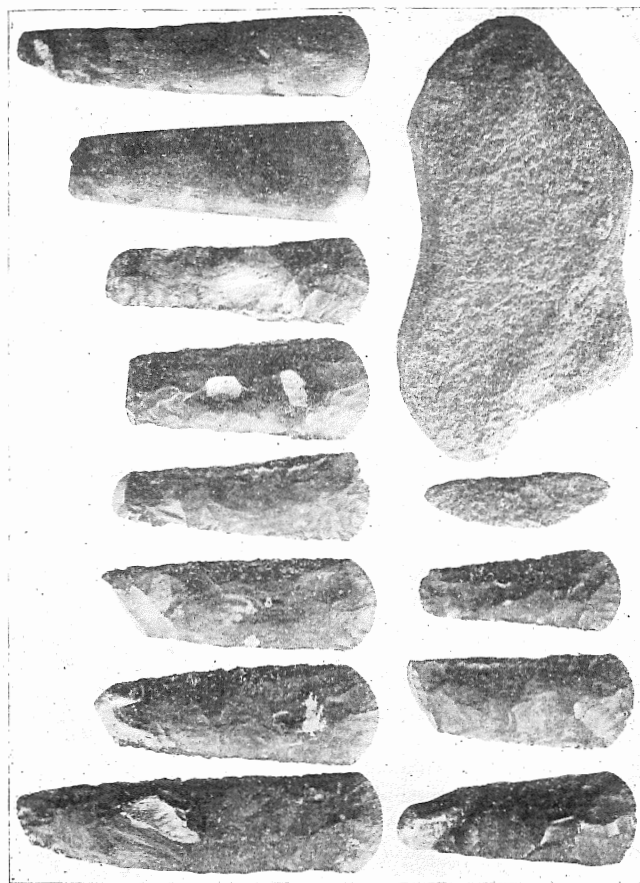
XI. Spetsnackig slipad flintyxa, spetsoval i genomskärning med antydan till smalsidor, och tunnackig uppåt afsmalnande slipad flintyxa med kullriga sidor (fig. 11), inv.-n:r 19664 a—b, funna tillsammans i Högestad, Löderups sn, Ingelstads hd. Längd a) 16,3 cm., b) 15 cm. Yttre habitus likartad. Fyndet härrör från periodens slut.

XII. Två slipade tunnackiga flintyxor af tidig typ (fig. 12), inv.-n:r 10524—25, på öfvergången från den spetsnackiga, funna i Dalby, Torna hd. I förvärfskatalogen äro yxorna visserligen ej angifna såsom hittade tillsammans, men åtskilliga omständigheter tala afgjort för, att så varit fallet. De tillhöra sålunda den ganska ovanliga, uppåt starkt afsmalnande typen och hafva i oslipad form sannolikt varit något så när tresidiga i genomskärning. Härpå tyder också den sneda eggen. Vidare äro båda två kraftigt omslipade nedtill och hafva samma ljusgrå färg. Då till den omständigheten, att de båda yxorna tillhöra en mera ovanlig typ och att de äro hvarandra till förväxling lika, kommer, att båda ännu bära spår af samma brungrå jord, hvori de legat, samt att de i förvärfskatalogen införts

efter hvarandra och betecknats med samma fyndort, så torde man nästan med visshet kunna förutsätta, att de tillhöra ett slutet fynd. Längd n:r 10524: 12,7 cm., n:r 10525: 13,2 cm. Fyndet tillhör periodens slut.

XIII. Tre tunnackiga uppåt starkt afsmalnande oslipade flintyxor (fig. 13), inv.-n:r 19658 a—c, funna vid harfning å L:a Markie n:r 7 i Bösarps sn, Skytts hd jämte ena hälften af ett tjockt, ganska groft tillslaget spjutspetsblad, e, och en flintyxa med utsvängd egg, d. Först påträffades, våren 1914, yxorna a), b) och d) på så sätt, att en af fjäderharfvens pinnar uppfångade de båda första, och den bredvidsittande den sistnämnda. Denna yxa, d), är till typen så pass skiljaktig från de båda öfriga, att man måste anse den af en tillfällighet hafva kommit att ligga intill dessa. Yxorna a) och b) äro däremot såväl till form som färg fullkomligt ensartade. Den ena smalsidan är fullt tydlig, med korrekta kantsömmar, medan den andra delvis försvinner och ersättes af en enda kantsöm; äfven materialet är ensartadt, grå daniensflinta. Längd a) 17,5 cm., b) 16,5 cm. Den tredje yxan, d), är af helt annan typ, ganska lik en tunnbladig yxa, dock något tjockare och med mera utsvängd egg. Den torde böra räknas till gånggriftstidens slut eller början af hällkisttiden. Flintmaterialet är ett annat än de båda öfriga yxornas, men patinan är närbesläktad, och därför får man antaga, att alla tre yxorna legat i hvarandras närhet, och att den sistnämnda händelsevis tappats bredvid de båda förstnämnda.

På våren år 1918 anträffades på samma gård en tredje oslipad yxa c) af daniensflinta och af alldeles samma typ som a) och b). Likheten är så påfallande, att yxorna tvifvelsutan förfärdigats af samme man och vid samma tillfälle. Den sistnämnda yxan hittades på åkern efter harfning, ungefär 100 m. norr om gården i en sänka af omkr. 100 × 50 ms utsträckning. Ungefär 50 m. från ifrågavarande yxa påträffades det halft spjutspetsbladet, e), äfven detta förfärdigadt af samma grå daniensflinta. Yxan c) är 16,9 cm. Den person, som hittat de första yxorna, fanns tyvärr ej kvar på gården, men man kunde dock konstatera, att båda fynden gjorts å samma skifte af den ej särdeles stora egendomen. På grund af de tre tresidiga yxornas frapperande inbördes likhet måste man taga för af-

Fig. 17 a. Skala något öfver $\frac{1}{4}$.

gjordt, att de tillhöra ett slutet votivfynd. Att den afbrutna spjutspetsen hör samman med dessa är knappast troligt, men måhända ej alldeles uteslutet¹. Fyndet torde tillhöra slutet af första perioden.

¹ Visserligen äro inga fynd af spjutspetsar konstaterade äldre än gånggriftstiden, men man vill gärna tänka sig, att öfvergångsformer finnas

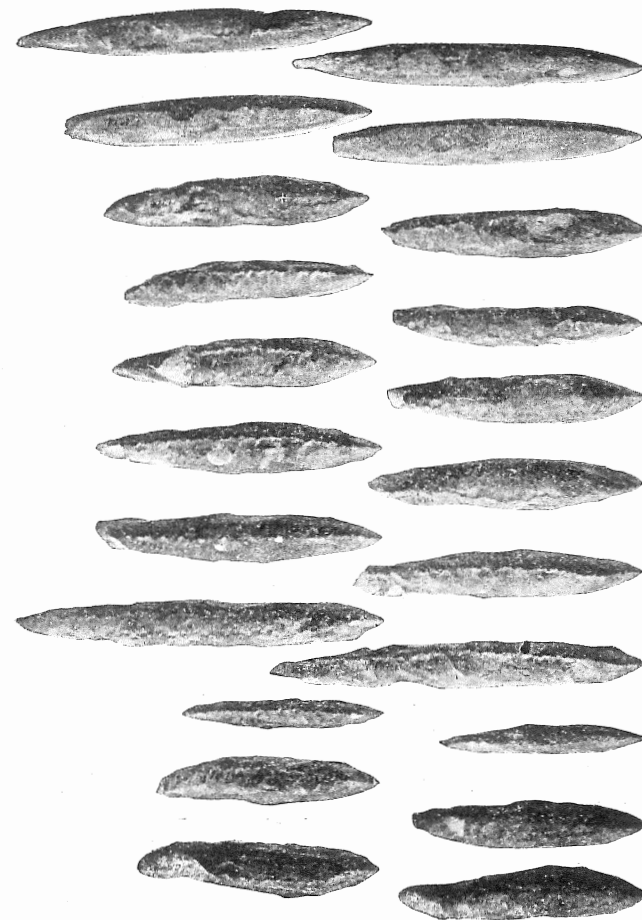

Fig. 17 b. De å fig. 17 a afbildade 11 yorna sedda i profil från båda sidor.

XIV. Tre oslipade flintredskap, nämligen två långsmala tunnackiga yxor af mycket tidig typ och med delvis otydliga kantsömmar samt ett ofullbordadt redskapsämne mellan den äldre stenålderns otympliga stötredskap och gånggriftstidens sirliga spjutspetsar.

(fig. 14), som otvifvelaktigt skall föreställa en yxa, inv.-nr: 19657 a—c. Fyndet har påträffats vid plöjning å den s. k. torfängen i Skegrie, Skytts hd. Den längsta yxan jämte redskapsämnet hittades sommaren 1915, medan den näst största yxan påträffades först sommaren därpå å samma ställe. Längd a) 36 cm., b) 21,8 cm., c) 14,7 cm. Yttre habitus fullkomligt likartad. Fyndet tillhör periodens senare del.

XV. Två osedvanligt vackra slipade tunnackiga flintyxor, långsmala, kullriga, uppåt starkt aftagande i bredd, (fig. 15), inv.-nr 6543—44, funna vid Vanstad i Färs hd, skänkta af professor N. Tengberg. Visserligen står ej uttryckligen i katalogen, att de båda yxorna påträffats bredvid hvarandra, men då de äro hvarandra ytterligt lika till form och färg och därtill af en sällsynt typ samt försedda med samma påskrift o. s. v., måste fyndet betraktas som fullkomligt säkert. Längd: nr 6543: 32,4 cm., nr 6544: 28,3 cm. Fyndet tillhör periodens slut.

XVI. Två mycket vackra slipade tunnackiga flintyxor (fig. 16, inv.-nr 17506 a—b, lika de båda föregående, men något mindre. Funna på åkern vid plöjning i Hällestad, Torna hd. Längd a) 28,6 cm., b) 26,7 cm. Yttre habitus fullkomligt likartad. Fyndet tillhör periodens slut.

XVII. Två oslipade smala kullriga tunnackiga yxor af relativt tidig typ, rundeggade, någorlunda fyrsidiga, men med endast två tydliga kantsömmar (fig. 97), inv.-nr 19675 a—b. Funna vid dikning på $\frac{1}{2}$ ms djup å Slättåkra gård, Jordberga, Vemmenhögs hd. Den större, a), är 25,2 cm. lång, den mindre, b), 18,7 cm. Yttre habitus fullkomligt likartad. Fyndet tillhör slutet af yngre stenålderns första period.

XVIII. Elfva tunnackiga flintyxor, två slipade och de öfriga oslipade, jämte två gråstensplattor (fig. 17 a—b), inv.-nr 17621 a—n, funna på gården Kråkeholm, Gustafs sn, Vemmenhögs hd. Fyndförhållandena äro följande: den 12 nov. 1912 upplöjde ägaren till Kråkeholm, landtbrukaren Johan Lundström fyra yxor, hvilka ställde sig rakt upp, med eggen nedåt. På grund af plöjningens förlopp ansåg L., att de legat med eggen i norr. Vid närmare undersökning påträffades under dessa yxor ytterligare fyra, liggande bredvid hvarandra i ett lag och under dessa ytterligare tre, alla med eggen i norr. Af de tre sistnämnda lågo två på en tunn, flat gråstenshäll och den tredje,

den minsta, i en halfmånformig fördjupning vid stenens östra sida. Bredvid, i nedersta laget, hittades en liten, tunn, halfmånformig flisa af samma material som den förutnämnda hällen, men, såvidt man kan se, ej direkt afslagen från denna. Den större gråstenen låg ungefär 20 cm. nere i leran, hvars öfre yta befann sig omkr. 20 cm. under marknivån. Längd: a) 26,3 cm., b) slipad, 25,2 cm., c) 20,3 cm., d) 18,7 cm., e) slipad, 21,5 cm., f) 19,7 cm., g) 17,4 cm., h) 18,5 cm., i) 17 cm., k) 16 cm., l) 14,4 cm., m) gråstenshällen 31,7 cm., n) gråstensflisan 13,3 cm.

Fyndet är synnerligen intressant, dels genom sin påtagliga karaktär af offerfynd och dels genom yxornas form. Af alla de nio oslipade yxorna finnes ingen, som har fullt utpräglad döstidskaraktär med tydliga, medelst fyra sömmar afgränsade smalsidor. En af dem saknar fullständigt smalsidor, en annan är i genomskärning tresidig, fem andra hafva endast två kantsömmar och endast en har delvis fyra dylika sömmar. Ej heller de båda slipade yxorna, hvilka liksom de öfriga hafva starkt buktig egg, äro fullt typiska för döstiden. Sannolikt är, att Kråkeholmsfyndet härrör från öfvergångstiden mellan yngre stenålderns första och andra period.

Yngre stenålderns andra period, döstiden.

XIX. Den längsta flintyxan (fig. 18) inv.-nr 11274, i Historiska museets samlingar tillhör, enligt påskrift å densamma, ett slutet fynd bestående af »7 st. funna vid odling af en sank, utdikad äng vid Hesseberga af Lyngby socken (Bara hd) 1858». Den i samlingarna befintliga yxan är af slipad ljusgrå flinta, af en långsmal, kullrig typ, härrörande från andra periodens början eller från slutet af den första; längd 40,6 cm.

XX. Tre slipade tunnackiga flintyxor (fig. 19), inv.-nr 5866, 5868, 5871, ovanligt långa och vackra, af fullständigt likartadt material, funna i Remmarlöf, Harjagers hd, år 1848. Att de tillhöra ett slutet fynd framgår med säkerhet dels af den i hög grad påfallande likheten dem emellan, dels af den analoga påskriften och numreringen »1, 2, 3 Remmarlöf 1848». Längd: nr 5866: 30,9 cm., nr 5868: 34,3 cm., nr 5871: 37 cm. De tillhöra periodens förra del.

XXI. Två slipade tunnackiga flintyxor (fig. 20), inv.-nr 17427 a—b, funna vid plöjning i Norra Hultseryd, Onsjö hd. Terrängen, hvori de påträffades, utgjordes af mossjord, helt nära en bäck. Längd a) 24,6 cm., b) 18,7 cm. Yttre habitus ganska likartad. Fyndet härrör från periodens förra del.

XXII. Två slipade tunnackiga flintyxor (fig. 21), inv.-nr 701 o. 716, den ena med afslagen bane, enligt påskrift funna i Ingelstads härad. Längd nr 701: 32,6 cm., nr 716: 23,7 cm. Enär båda yxornas yttre habitus är mycket likartad

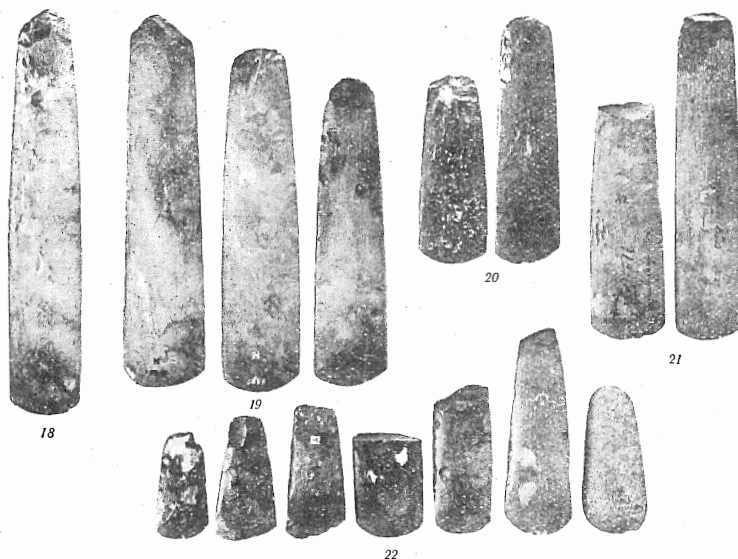

Fig. 18—22. Skala nära $\frac{1}{6}$.

och då båda enligt påskrift härröra från prosten Nymans i Kverrestad samling, är det i hög grad sannolikt, att de tillhöra ett slutet fynd. Fyndet härrör från periodens midt.

XXIII. Sju flintyxor och en grönstensyx (fig. 22), inv.-nr 18421 a—g, hvilka jämte tre andra yxor — en af dessa var af »basalt» — påträffades år 1874 »å ägorna till Sven Thorssons hemman i Hörby, Frosta hd. ... under en stenhäll, som borttogs». Fyndet tyckes sålunda från början hafva omfattat tio yxor, hvaraf två voro af grönsten och de öfriga af flinta.

Af de i museet bevarade flintyxorna, hvilka alla äro slipade och tillhöra den tunnackiga typen, är en, d), längd 10,7 cm., i genomskärning spetsoval, tunn och omslipad; a), längd 20,8 cm., det vackraste exemplaret, är uppåt afsmalnande; b) afbruten, längd 14,9 cm., långsmal och kullrig; c) längd 12,7 cm., uppåt starkt afsmalnande, kullrig, mycket omslipad; d) längd 13,5 cm., den till synes yngsta af alla, uppåt afsmalnande, omslipad och därefter omslagen; f), längd 10,6 cm., utgöres af det uppåt (för skaftning) något tillslagna eggpartiet af en större, slipad yxa af tunnackig typ; grönstensyxan, g), längd 9,8 cm., är en sen trindyxa med oval genomskärning, eggpartiet är omslipadt på

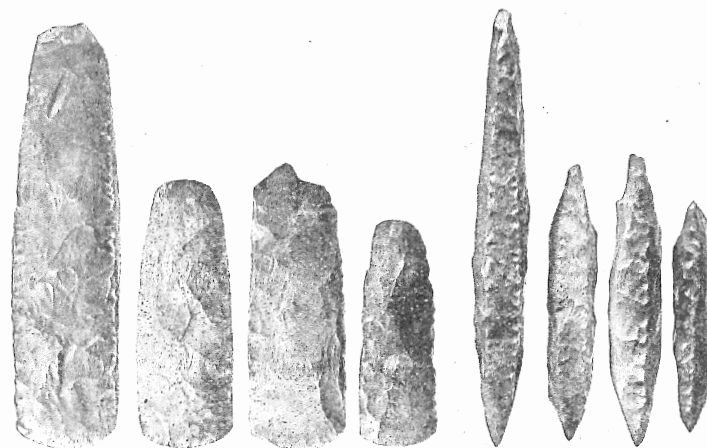

Fig. 23. Skala något öfver $\frac{1}{6}$.

roterande slipsten eller svarf. Enär samtliga flintyxor äro af relativt tidig typ utom den afslagna f), så torde man böra förlägga fyndet till periodens midt.

XXIV. Fyra oslipade tunnackiga flintyxor (fig. 23), inv.-nr 12788 a—d, den ena ofullbordad, funna våren 1892 »i vestra delen af Borgeby socken af åbon Sven Nilsson; när han plöjde, stötte plogen mot en flat sten, vid hvars upptagande yxorna, som varit omsorgsfullt gömda, kommo i dagen»; Torna hd. Den längsta af yxorna, a), 35,4 cm. lång, är en ganska vacker, men något groft tillslagen, typisk döstidsyx, b), 22,4 cm. lång, är af ungefär samma typ, c), längd 23,8 cm., är groft

tillslagen med endast tre kantsömmar och med eggen delvis ofullbordad, alltså ej fullt färdig, medan d), längd 18,9 cm., är nästan tresidig i genomskärning och äfvenledes ganska groft

Fig. 24—33. Skala nära $\frac{1}{6}$.

tillslagen. Yttre habitus mycket likartad. Fyndet torde härröra från periodens midt.

XXV. Två slipade tunnackiga yxor (fig. 24), inv.-nr 5905—5906, funna tillsammans i Glumslöf, Rönnebergs hd.

Längd nr 5905: 27,1 cm., nr 5906: 24 cm. Yttre habitus likartad. Fyndet tillhör periodens senare del.

XXVI. Två yxor och ett flintspån (fig. 25), inv.-nr 17282 a—c. Den längsta yxan, a), 32,5 cm., är en tunnackig, något groft tillslagen flintyxa, den andra, b), 12,7 cm. lång, är omslagen af en större slipad yxa, hvars ena bredsida delvis är bevarad; formen öfverensstämmer med den förras. Flintspånet, c), 4,5 cm. långt, är afbrutet i båda ändar. Fyndet gjordes af säljaren i en mosse å dennes egen mark, Sälshög nr 1, Tryde sn, Ingelstads hd. Först påträffades på omkring $\frac{1}{2}$ m:s djup med torfhackan den större yxan, därpå, intill denna, den mindre, medan flintspånet hittades vid sönderhackning af den upptagna torfven på samma ställe. Habitus likartad. Fyndet tillhör periodens senare del.

XXVII. Tre stora oslipade tunnackiga flintyxor (fig. 26), inv.-nr 16214 a—c, funna å Östra Torp nr 17, Vemmenhögs hd. De påträffades vid plöjning liggande två bredvid hvarandra med eggen åt samma håll, den tredje ofvanpå dessa och med eggen åt motsatt håll. Längd a) 30,2 cm., b) 27,6 cm., c) 27,2 cm. Yttre habitus fullt likartad. Fyndet härrör från periodens senare del.

XXVIII. Två oslipade tunnackiga döstidsyxor (fig. 27), inv.-nr 576 o. 587, hvilka, enligt B. E. Hildebrands katalog af år 1832, tillhört O. Brings samling; funna å Lackalänga nr 8, Torna hd (detta framgår äfven af en å yxorna med samma handstil utförd anteckning). Yttre habitus fullt likartad. Längd, nr 576: 23,6 cm., nr 587: 19,6 cm. Sannolikt slutet fynd från periodens senare del.

XXIX. Tre ganska stora oslipade tunnackiga flintyxor (fig. 28), inv.-nr 17623 a—c, från periodens senare del, funna tillsammans vid plöjning å Husie nr 6, Oxie hd. Längd a) 25,3 cm., b) 25,8 cm., c) 25 cm. Yttre habitus likartad.

XXX. Två oslipade tunnackiga flintyxor (fig. 29), inv.-nr 18077 a—b, från periodens senare del, funna tillsammans med två liknande i Bodarp, Skytts hd. Längd a) 25,3 cm., b) 20,9 cm. Yttre habitus öfverensstämmande, fastän den större yxan utförts af skrifkritisflinta och den mindre af daniensflinta.

XXXI. Två stora tunnackiga yxor (fig. 30), inv.-nr 5873—74, tjocka, kullriga, väl slipade, funna i en torfmosse i

Burlöf, Bara hd. Längd, n:r 5873: 30,3 cm., n:r 5874: 29,3 cm. Enär båda såväl till färg som form fullständigt öfverensstämma med hvarandra, då de äro funna i samma mosse och i förvärfskatalogen införda tillsammans, måste de med säkerhet räknas såsom tillhörande ett slutet fynd. De tillhöra periodens senare del.

XXXII. Två slipade tunnackiga flintyxor (fig. 31), inv.-n:r 18420 a—b, »funna vid dikning i torfjord å egorna till Sjöbo, söder om byen, på sandbotten under torfven», sannolikt Färs hd. Den ena yxan, a), längd 19 cm., är jämbred med endast spår af slipning å smalsidorna, den andra, b), längd 16,3 cm., är slipad äfven på smalsidorna samt afsmalnar kraftigt mot basen, eggpartiet omslaget. Båda yxorna äro slarfvigt tillverkade och tillhöra sannolikt periodens senare del.

XXXIII. Två oslipade tunnackiga flintyxor (fig. 32), inv.-n:r 12681 a—b, funna tillsammans vid odlingsarbete å ett torp vid Borrestad, Ö. Sönnarslöfs sn, Gärds hd. Längd a) 20,4 cm., b) 19,3 cm. De båda yxorna äro ovanligt tunna och af sirlig form, den mindre ganska rakeggad. De torde tillhöra periodens senare del. Habitus mycket likartad.

XXXIV. Två tunnackiga flintyxor (fig. 33), inv.-n:r 4442—3, tillhörande ett slutet fynd af tre yxor, alla tunnackiga, hvilka påträffats vid plöjning i Vallkärra, Torna hd. N:r 4442 är en slipad, ganska vacker yxa af hvitgrågul färg, 28,3 cm. lång, medan n:r 4443 är en groft tillslagen, oslipad yxa af grå danielflinta, 17,1 cm. lång. Den tredje yxan skall hafva varit af samma storlek som den sistnämnda. Fyndet tillhör periodens slut.

XXXV. Groft tillslaget yxämne af flinta (fig. 98), inv.-n:r 19676, med större delen af patinan kvar på ena bredsidan, funnet jämte ett liknande och en delvis slipad, tunnackig yxa i Mellangrefvie, Oxie hd. Längd 20,4 cm. De båda sistnämnda redskapen hafva tyvärr förstörts. Fyndet tillhör sannolikt periodens förra del.

XXXVI. Två oslipade tunnackiga yxor af ganska sen typ med ena smalsidan tydligt markerad och den andra otydlig (fig. 99), inv.-n:r 19677 a—b. Funna »i ett markskäl vid plöjning å en något högländ plats» å Hyltarp n:r 3, Svedala sn, Oxie hd. Den längre yxan, a), är tresidig i genom-

skärning och 21,9 cm. lång, den kortare, b, 18,7 cm. Yttre habitus fullt likartad. Fyndet torde tillhöra periodens slut.

Yngre stenålderns tredje period, gånggriftstiden.

XXXVII. En tunnackig slipad och en tjockackig oslipad flintyxa (fig. 34), inv.-n:r 18074 a—b, funna tillsammans med eggen i sydväst å »Alfred Valins ägor» i Hvellinge, Skytts hd. Den tunnackiga yxan, längd 20,6 cm., är fullständigt omslagen i eggen. Den tjockackiga yxan, längd 26,4 cm., är

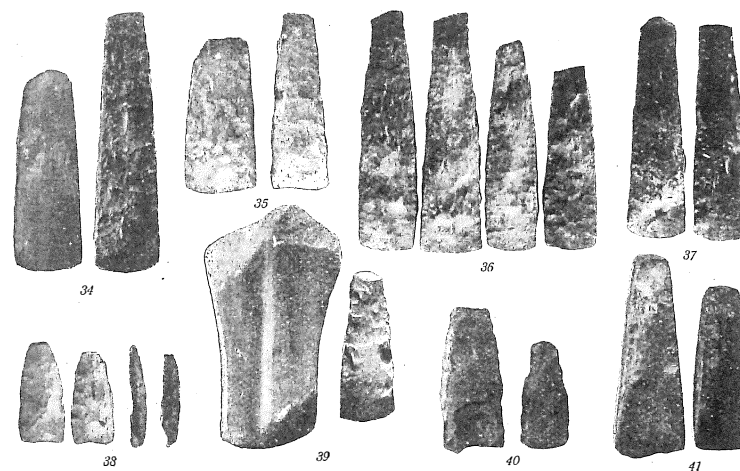

Fig. 34—41. Skala nära. 1/6.

ett praktexemplar af allra tidigaste gånggriftstyp. Ehuru grundfärgerna å de båda yxorna äro olika, mötas likväl nyanserna ganska väl. Fyndet tillhör början af gånggriftstiden.

XXXVIII. En tunnackig och en tjockackig yxa (fig. 35), inv.-n:r 18161 a—b, funna vid plöjning å n:r 11 Tolånga, Marielund, Färs hd, i samma plogfåra, några meter från hvarandra. Den tjockackiga yxan, a), är 18,2 cm. lång, af tidig typ, af dåligt material, illa skadad vid eggen och slipad endast nedtill. Den tunnackiga yxan, b), är 16 cm. lång, af ganska sen typ och liksom den förra illa skadad i eggen. Fyndet tillhör periodens början.

XXXIX. Under numren 5720, 21, 27, 29 förvaras i Sven Nilssons samling fyra vackra oslipade tjocknackiga yxor (fig. 36) från tidig gånggriftstid. Yxorna ifråga äro samtliga af den ovanliga typ, som är försedd med sned nacke. De äro grågulröda till färgen med nackpartiet mörkgrått och eggpartiet i en något ljusare grå nyans. Tekniken vid tillslagningen är fullkomligt likartad och alla yxorna äro samtidigt införda i katalogen. Då deras ovanliga likhet inbördes såväl ifråga om form som färg är i hög grad påfallande och då det i hela museets samling ej finnes någon annan yxa, som liknar dessa, och då slutligen alla fyra på sina ställen äro blankpolerade af vind eller af nötning, så måste man anse sig fullt berättigad till antagandet, att de fyra yxorna tillhöra ett slutet fynd från gånggriftstidens början. Längd, nr 5720: 18,5 cm., nr 5721: 21,2 cm., nr 5727: 24,2 cm., nr 5729: 24,2 cm.

XL. Två oslipade tjocknackiga flintyxor (fig. 37), inv.-nr 704—05, från periodens början, funna år 1831 å Stora Mölleberga, Bara hd. Längd, nr 704: 22,5 cm., nr 705: 21,5 cm. Då yxorna hittades samtidigt å nämnda ställe, och då deras storlek, form och färg i allo öfverensstämma med hvarandra, måste de betraktas som tillhörande ett slutet fynd.

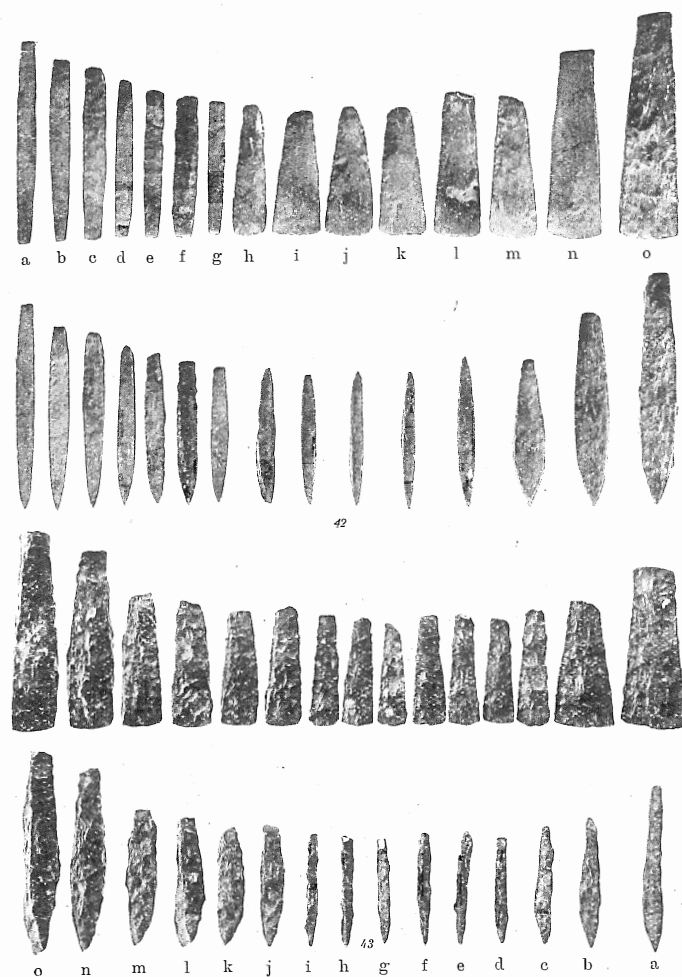
XLI. Två rakeggade i genomskärning spetsovala flintyxor (fig. 38), inv.-nr 19137 a—b, af det slag som kallats Viervitz-typ, funna i V. Karleby, Harjagers hd. Enär de båda yxorna tillhöra en mycket sällsynt typ och dessutom till formen fullkomligt öfverensstämma med hvarandra, hvartill kommer att båda äro grå till färgen och att säljaren förvärfvat dem af en och samma person, kan det icke betviflas, att de tillhöra ett slutet fynd. Nr 19137 a) är ljusgrå till färgen och 10,2 cm. lång, b) är ljusgrågul till färgen och 9,4 cm. lång. Enär yxor af denna typ ofta påträffats tillsammans med tjocknackiga yxor, måste fyndet tillhöra förra hälften af gånggriftstiden.

XLII. Slipsten, 24 cm. lång, med slipytor på fyra sidor, af rödbrun kvartsit, samt tjocknackig flintyxa (fig. 39), inv.-nr 10947 a—b, slipad endast på bredsidoernas eggparti, ganska groft tillslagen, 15,1 cm. lång. Slipstenen a) och yxan b) hittades tillsammans i Huaröds sn, Gärds hd, och skänktes af framlidne kyrkoherden Johansson därstädes. Fyndet tillhör periodens förra hälft.

XLIII. En tjocknackig och en tunnbladig yxa af grå flinta (fig. 40), inv.-nr 19670, 4—5. Båda äro slarvigt utförda, den förstnämnda, 13,4 cm. lång, är illa skadad i eggen, den sistnämnda, 10 cm. lång, omslagen upptill (för ny skaftning). Yxorna hittades liggande på en liten stensättning invid den kulle, som omgifver en dubbelgånggrift (Kungsdösen) i Östra Torp, Vemmenhögs hd, omkring 5 m. öster om den östligaste gånggriftens mynning.

XLIV. Två hålslipade yxor af ljusgrå flinta (fig. 41), inv.-nr 18300 a—b, funna tillsammans 1874 å norra sidan af Vombsjön, på ägora till Hjelmaröd nr 1, Harlösa sn, Frosta hd, »vid rothuggning af träd». Längd a) 18,7 cm., b) 15,3 cm. Fyndet tillhör gånggriftstidens senare hälft. En möjlighet är att det härstammar från en enmansgraf, men då fyndberättelsen ej omtalar att skelett påträffats, och då enmansgrafvar innehållande två hålslipade flintyxor äro sällsynta, hvaremot oslipade yxor af nämnda typ upprepade gånger påträffats i mark- och mossfynd, så torde man kunna antaga, att fyndet tillhör votivfyndens klass.

XLV. Tre tjocknackiga yxor, fyra tunnbladiga yxor, en smal håleggad yxa (eller mejsel) spetsoval i genomskärning och sju smalmejslar, allt af flinta (fig. 42), inv.-nr 16112 a—o. Fyndet påträffades vid plöjning d. 5/9 1905 af landtbrukaren Magnus Sörensson å dennes gård i Dalköpinge, Skytts hd och har af hittaren öfverlåtits på museet. Yxorna lägo alla med eggen åt samma håll, mejslarna med eggen åt det motsatta. Den längsta mejseln, a), är mycket smal, kvadratisk i genomskärning, med smal egg och nästan fullständigt slipad utom å banen, som är oslipad; längd 22,9 cm. Den näst största mejseln, b), är likaledes smäckt formad, nästan fullständigt slipad å sidorna, men ej å banen, eggen är smal; längd 20,4 cm. Något gröfre är mejseln c), undre hälften är slipad, banen oslipad; längd 19,6 cm. Mejseln d) är smäcker till formen, nästan fullständigt slipad, äfven på den kullriga banen; längd 17,8 cm. Mejseln e) är slipad på eggpartiet samt obetydligt på sidorna, men ej å banen; längd 16,8 cm. Mejseln f) är gröfre och bredare än den förra och företer liknande slipning; längd 16 cm. Den minsta mejseln, g), är nästan fullständigt slipad på alla sidorna, något äfven på banen;

Fig. 42—43. Skala nära $\frac{1}{c}$.

längd 15,1 cm. Den smala håleggade yxan (eller mejseln), h), är spetsoval i genomskärning och slipad endast å eggpartiet;

längd 14,9 cm. Den första tunnbladiga yxan, i), är ganska triangulär, ofullständigt slipad på alla sidor, äfven på den tunna, relativt spetsiga banen; eggen är omslagen på ena sidan; längd 14,7 cm. Yxan j) är mera triangulär till formen och företer samma grad af slipning, hvilken sträcker sig äfven till den tunna, något sneda banen; längd 14,8 cm. Yxan k) är af ungefär samma typ, ofullständigt slipad på alla sidor, obetydligt på den äfvenledes sneda banen; längd 14,2 cm. Den längsta tunnbladiga yxan, l), är relativt tjock med nästan parallella smalsidor, slipad på bredsidoerna och obetydligt på smalsidoerna samt på den något sneda banen; längd 16,4 cm. Den följande yxan, m), är af mycket tidig, tjocknackig typ med raka, nästan parallella, smala sidor, fullständigt slipad på bredsidoerna och delvis på smalsidoerna samt på den äfven här sneda banen, men ganska kort, enär den omslipats; längd 15,8 cm. Den näst största yxan, n), är af alldeles samma typ, ehuru icke omslipad. Äfven denna har sned men oslipad bane; längd 21 cm. Den största yxan, o), är af samma typ, vacker i formen. Endast eggpartiet samt märkligt nog den sneda banen äro slipade; längd 25,1 cm.

I detta intressanta och vackra fynd hänvisa de tidiga, tjocknackiga yxorna till gånggriftstidens början, den hålslipade yxan, föregångaren till båtysxgrafvarnas håleggade yxor, till föga senare tid, men de tunnbladiga yxorna, hvilka förekomma i båtysxgrafvarna, till periodens mellersta eller senare del. På grund af de tidiga yxornas förekomst i fyndet torde man emellertid böra datera detsamma till gånggriftstidens mellersta del.

XLVI. Femton yxor, alla oslipade, af gulrödgrå flinta (fig 43), inv.-nr 16946, a—o. Sex af yxorna äro hålslagna, de öfriga tunnbladiga, två af dessa breda, de återstående smala. Yxorna påträffades å Sjörup nr 3, Ljunits hd, af Axel Andreasson (son till gårdens ägare), en mycket tillförlitlig person, som själf meddelat uppgifterna om fyndet. Den 10 aug. 1907 hittades de båda första yxorna, c) och k), inom ett par kvadratmeters område; därefter tillvaratogs å samma plats d. 11/8 1908 den näst största yxan, n), jämte en annan af liknande typ, båda liggande bredvid hvarandra. På sommaren samma år tog harfven upp sex stycken å samma ställe, och då man följande vår d. 11 maj 1909 gräfdde på platsen, hittades ytterligare fem liggande bredvid hvarandra: m), e), f) och två breda yxor,

alltså sannolikt a) och b). — Till fyndet höra sålunda: A tunnbladiga yxor, breda: a) något krokig, svagt hålslagen, delvis slipad (äfven hålslipad) å ena sidan, längd 18,2 cm.; b) något mera triangulär, oslipad, halfva eggen ej utarbetad, längd 14,3 cm.; tunnbladiga yxor, mycket smala, oslipade: c) längd 12,5 cm., d) svag antydning till hålslagning, å en del af eggen sitter kalkkrustan kvar, längd 12,5 cm., e) å en del af eggen sitter kalkkrustan kvar, längd 12,3 cm., f) längd 11,8 cm., g) längd 11,7

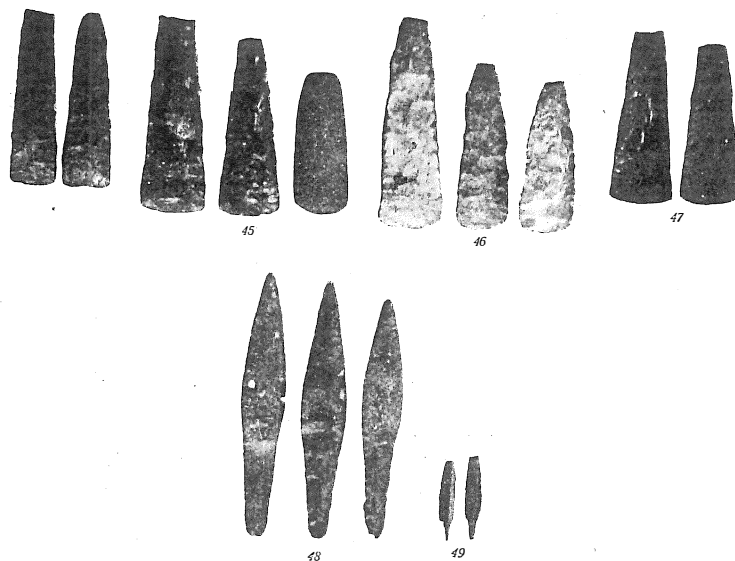

Fig. 44—49. Skala nära $\frac{1}{6}$.

cm., h) å en del af eggen samt banen sitter kalkkrustan kvar, längd 12,5 cm., i) något gröfre tillslagen, längd 13,2 cm.; B tjocknackiga, tjocka, smala, hålslagna yxor: j) företer spår af slipning å den konvexa sidan, längd 13 cm., k) oslipad, längd 13,3 cm., l) oslipad, längd 14,3 cm., m) oslipad, längd 15 cm., n) oslipad, längd 19,9 cm., o) oslipad, längd 22,1 cm. Yttre habitus synnerligen likartad. Fyndet är något yngre än det föregående och tillhör tidsskedet strax efter gånggriftstidens midt.

XLVII. Två tjocknackiga långsmala oslipade håleggade flintyxor (fig 44), inv.-n:r 1229—30, i genomskärning

nästan kvadratiska, enligt påskrift funna år 1831 å Stora Mölleberga, Bara hd. På grund af den fullständiga öfverensstämmelsen mellan de båda yxorna såväl till längd, 18 cm., form och färg och på grund af påskriften m. m. kunna de med säkerhet anses tillhöra ett slutet fynd; detta bör sättas till början af gånggriftstidens senare hälft. Möjligt är att det kan höra samman med fyndet n:r XL, hvilket i så fall måste flyttas något framåt i tiden.

XLVIII. Två oslipade håleggade flintyxor och en slipad grönstensyxa (fig. 45), inv.-n:r 16097 a—c, funna tillsammans vid plöjning å Gislöfs boställe, Skytts hd. Grönstensyxan, a), är tjocknackig, ganska kullrig, fullständigt slipad, 14,2 cm. lång. Flintyxorna äro vackra exemplar af utprägladt håleggad typ, b) 19,9 cm. lång, c) något mera triangulär, 18 cm. lång. De båda flintyxornas habitus är fullt likartad. Fyndet tillhör periodens senare del.

XLIX. Tre oslipade jämsmala håleggade flintyxor (fig. 46), inv.-n:r 18073 a—c, af relativt tidig typ, funna på alldeles samma ställe men vid olika tillfällen åren 1910—1912 å Gislöf n:r 12 (Bösarps kyrkas egendom), Skytts hd. Yxorna äro samtliga hvittrödbruna till färgen; a) 21,3 cm. lång, ganska groft men vackert slagen med fyra kantsömmar (utom mot eggen), b) 16,3 cm. lång, ganska groft tillslagen men väl formad, den ena kantsömmen på ryggsidan saknas, c) 15,3 cm. lång, ganska groft tillslagen, inga kantsömmar på ryggsidan, där den ursprungliga kalkkrustan till stor del kvarsitter. Yttre habitus i allo likartad. Fyndet tillhör gånggriftstidens senare del.

L. Två oslipade tjocknackiga svagt hålslagna yxor af brungrå flinta (fig. 47), inv.-n:r 18600 a—b, smalsidorna ej parallella utan formen något triangulär, funna å Hufvudstorp n:r 3 (Marieberg), Dagstorps sn, Harjagers hd. De påträffades vid harfning på c:a 10 m:s afstånd från hvarandra och hade sannolikt under värbetet på åkern blifvit skilda åt. Yttre habitus är i hög grad öfverensstämmande. Fyndet härrör från slutet af gånggriftstiden.

LI. Tre vackra spjutspetsar af flinta (fig. 48), inv.-n:r 19621 a—c, påträffade sommaren 1915 vid dikesgrävning på omkring 37 cm:s djup i Södra Åby n:r 6, Vemmenhögs hd. Alla tre lågo intill hvarandra, och den längsta gick tvärt af för spaden.

Denna spjutspets, a), är 24,7 cm. lång, b) 24,1 cm., c) 22,7 cm. Yttre habitus mycket likartad. Fyndet torde tillhöra periodens slut.

LII. Två i genomskärning tresidiga spånpilspetsar af flinta med tånge (fig. 49), inv.-n:r. 2422 o. 2436, båda med spetsarna afbrutna, funna på samma ställe i Lackalänga, Torna hd. N:o 2422 är 8,2 cm. lång, sågtandad endast i ena sidan, n:r 2436 är mera högryggad och sågtandad i två sidor, längd 8,5 cm. Yttre habitus fullt likartad.

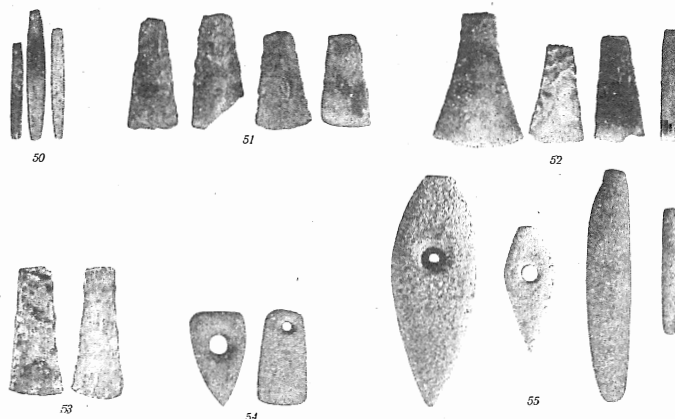

Fig. 50—55. Skala nära $\frac{1}{a}$.

Fynd från gånggriftstidens slut eller hällkisttidens början.

LIII. Tre smalmejslar af slipad flinta (fig. 50), inv.-n:r 19418 a—c, funna tillsammans vid dikesgräfnings å Vemmerlöf n:r 7, Skytts hd. Den längsta mejseln, a), är slipad rundt om, med smal egg och tunn sned bane, 14,9 cm. lång; b) är mycket smal i eggen, slipad på alla sidor, längd 12,7 cm.; c) är smal liksom den förra, omslipad i eggen, 11 cm. lång.

LIV. Fyra tjocknackiga flintyxor, en oslipad, de öfriga slipade (fig. 51) inv.-n:r 19240 a—d, funna å n:r 22 Thorsjö, Vemmenhögs hd. Tre af yxorna, a—c, äro funna samtidigt, liggande sida vid sida, d) är funnen något senare; a) slipad, något triangulär, längd 11,8; b) ursprungligen hålslipad,

men eggen sedermera omslipad, längd 9,7 cm.; c) håleggad, längd 10,5 cm.; d) svagt hålslipad, ganska bred, triangulär, större delen af eggen afslagen, längd 12,3 cm. Habitus likartad.

LV. Tre yxor och en mejsel, alla af flinta (fig. 52), inv.-n:r. 16947 a—d, påträffade å Östra Torp n:r 20, Vemmenhögs hd. Fyndet hittades på 30 cms djup, och åtminstone två af yxorna lågo alldeles intill hvarandra, enär samma slag med mägerhackan tagit en skärfva ur två af eggarna. Den ena af dessa båda yxor, a), är kort, tjocknackig, något triangulär, svagt hålslipad, med spår af slipning äfven på ena smalsidan och 12 cm. lång. De båda öfriga yxorna äro af helt annan typ: b) är en tunnbladig, ovanligt bred, svagt hålslipad yxa, med oslipade smalsidor och mycket utsvängd egg, längd 15,6 cm., eggbredd 10,2 cm.; c) är en tunnbladig, bred, på bredsiddorna till större delen slipad yxa, längd 11,2 cm. Mejseln, d), är håleggad, slipad på alla sidor, äfven på banen, längd 12,6 cm. Yttre habitus öfverensstämmande. Enär den tunnbladiga yxans ovanligt utsvängda egg otvifvelaktigt torde sammanhänga med påverkan från de på liknande sätt formade kopparyxorna med relativt obetydlig tennhalt, så torde fyndet böra hänföras till gånggriftstidens slut eller kanske snarare hällkisttidens början, ett antagande som bestyrkes af de öfriga fornsaksformernas karaktär.

LVI. Två tjocknackiga flintyxor med något utsvängd egg (fig. 53), inv.-n:r 18143 a—b, funna i Sörby, Anderslöfs sn, Vemmenhögs hd. De påträffades vid dikesgräfnings en meter under jordytan och medföljde båda samma spadtag. Den ena yxan, a), är slipad på bredsiddorna och 14,6 cm. lång, den andra, b), är oslipad och 14,7 cm. lång. Yttre habitus fullt likartad.

LVII. Nästan tunnackig väl slipad yxa med hål genom bredsiddorna uppe vid banen samt bred triangulär med dubbelkoniskt hål försedd skafthålsyxa, båda af grönsten (fig. 54), inv.-n:r 4476—77, funna på samma ställe i Svedala, Oxie hd. Den förstnämnda yxan n:r 4476 tillhör den typ, som ej sällan påträffas i gånggrifter, och torde därför med säkerhet kunna hänföras till gånggriftstiden. Skafthålsyxan utgör sannolikt nedre delen af en tunn, svagt dubbeleggad yxa, som sönderslagits i skafthålet; därefter har en ny rak bane tillhuggits, och den nya yxan har erhållit ett egendomligt formadt, stort dubbelkoniskt skafthål. Formen på detta öfverensstämmer med

det å den förra yxan befintliga; den är ytterligt sällsynt å vanliga skafthålsyxor och bestyrker därför fyndets egenskap af votivgåfva. Längd, n:r 4476: 9,9 cm., n:r 4477: 9,7 cm. Yttre habitus likartad.

LVIII. Två ganska tunna relativt smala och spetsiga skafthålsyxor af grå stenart (fig. 55), inv.-n:r. 19478 a—b, funna tillsammans å sank terräng under en stor sten på ett djup af omkring en meter å hemmansägaren Sven Jönssons mark, Elestorps by, V. Karups sn, Bjäre hd. Den största yxan, a), är 25,2 cm. lång, den mindre, b), 13,9 cm. Framhållas bör, att båda skafthålen äro obrukbara. Å den större yxan, som är nästan spolförmig med rundade smalsidor, har hålet borrats från båda sidorna, men borrhningen har upphört då borrhålen nätt och jämt mött hvarandra. Å den mindre yxan, som är platt och nästan dubbelkonisk till formen, går borrhålet visserligen tvärs igenom, men dess kanter äro afsiktligt så rundade, att ett skaft omöjligt kunde sitta fast i hålet. Yxan påminner lifligt om en i Uppland påträffad yxa (jmf. Montelius, *Minnen från vår forntid*, fig. 397), hvilken anses vara af finsk typ. Egendomligt nog är skafthålet formadt på alldeles liknande sätt å denna. — Yttre habitus likartad. Fyndet tillhör sannolikt början af hällkisttiden.

Yngre stenålderns fjärde period, hällkisttiden.

LIX. Tre skärar af flinta (fig. 56), inv.-n:r 19641 a—c, funna tillsammans vid jordarbete år 1917 i Hönsinge, Vemmenhögs hd; a) 16,2 cm. lång, b) 14,8 cm. lång, c) 12 cm. lång. Habitus likartad. Då under hällkisttiden yxfynden i stor myckenhet efterträdas af fynd innehållande andra redskap, förefaller det sannolikt, att de tre skärorna tillhöra denna period.

LX. Två skärar af flinta (fig. 57) inv.-n:r 17114 a—b, funna vid utjämning af en grafhög i Killeröd, Grefvie sn, Bjäre hd; a) längd 15,4 cm., b) längd 14 cm. Habitus likartad.

LXI. Två skafthålsyxor af grå sten (fig. 58), inv.-n:r 19212 a—b, den ena utan skafthål, funna tillsammans i en »mossagraf» i Atteköps byamark, Grefvie sn, Bjäre hd. Den färdiga yxan, a), är 20,4 cm. lång; den andra, b), som saknar skafthål och är något smalare, mäter 23,3 cm. i längd. Yttre habitus fullkomligt likartad. Fyndet torde tillhöra periodens förra del.

LXII. Två små tjocknackiga flintyxor (fig. 59), inv.-n:r 19654 a—b, funna tillsammans å gästgifvaregårdens i Anderslöv ägor, Skytts hd; a) har kvadratisk nacke och starkt

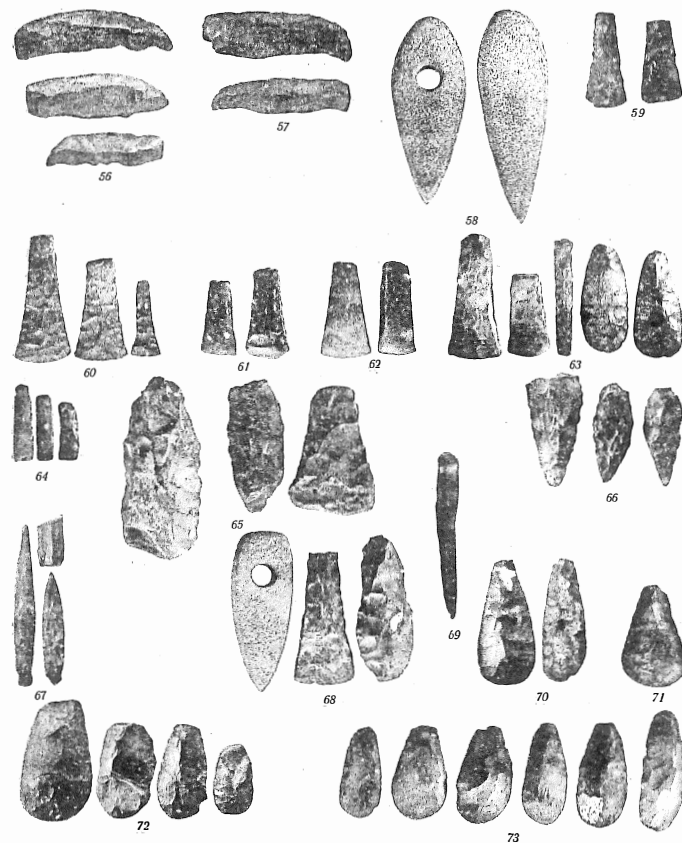

Fig. 56—73. Skala nära $\frac{1}{n}$.

utsvängda sidor, längd 9,9 cm., b) är bredare, tunnare, mera triangulär, längd 8,6 cm. Habitus likartad.

LXIII. Tre tjocknackiga flintyxor med utsvängd egg (fig. 60), inv.-n:r 17132 a—c, funna i en sandgraf »alldeles

tillhoppa på omkring en half meters djup» i V. Karleby, Harjagers hd. Den längsta yxan, a), har kvadratisk bane, längd 14,2 cm.; b) har något mera rektangulär (i eggriktningen) bane, längd 11,4 cm.; c) är mycket smal med rektangulär (vinkelrätt mot eggen) bane, längd 8,5 cm. Yttre habitus likartad.

LXIV. Två små tjocknackiga flintyxor med något utsvängd egg (fig. 61), inv.-nr 19551 a—b, och nästan kvadratisk nacke, funna, sannolikt tillhoppa, å Botillelund, Stångby, Torna hd. Den större yxan, a), är 10 cm. lång, den mindre, b), 8,5 cm. Yttre habitus mycket likartad.

LXV. Två små tjocknackiga flintyxor (fig. 62), inv.-nr 19618—19, enligt påskrift funna i Hoby mosse, Torna hd. Den större yxan, nr 19618, har utsvängd egg, är gulgrågrön till färgen och 10,2 cm. lång; den mindre, nr 19619, har mera parallella sidor, är brungrågrön till färgen och 10 cm. lång. Enär båda yxorna onummerade inlagts i museets äldre typserier och då påskriften om den gemensamma fyndorten utförts af samma hand samt yxornas yttre habitus är mycket likartad, torde de böra anses tillhöra ett slutet fynd.

LXVI. Två tjocknackiga yxor med utsvängd egg, en mejsel och två nästan skedformiga skrapor, alla af grå flinta (fig. 63), inv.-nr 895, 1014, 1333, 1396—97, enligt lika lydande påskrift funna »uti en torfmåse, vid Väsumb, Bara Härad, Skåne». Den största yxan, nr 895, har ganska utsvängd egg, är oslipad och 14,1 cm. lång; den mindre, nr 1014, är mycket tjock, mindre utsvängd, ofullständigt slipad på bredsidoerna och 9,4 cm. lång; mejseln, nr 1333, är oslipad och 13,2 cm. lång; den ena skrapan, nr 1396, är 12,5 cm. lång, den andra, nr 1397, 12,1 cm. Enär samtliga föremålen bära alldeles lika, af samma hand utförd påskrift — t. o. m. interpunktionen är fullt öfverensstämmande — och deras yttre habitus är likartad, tillhöra de sannolikt samma slutna fynd.

LXVII. Tre korta flintmejslar (fig. 64), inv.-nr 19419 a—c, funna tillsammans vid dikning å nr 3 Hemmesdyng, Vemmenhögs hd. Mejseln a) är slipad (ej fullständigt) på alla sidor, starkt omslipad, längd 8,5 cm.; b) mera oregelbundet formad, slipad på alla sidor äfven på banen, längd 7,4 cm.; c) tresidig i genomskärning, tillslagen af en liten yxa med utsvängd egg, slipad å bredsidoerna och smalsidan, längd 6,5 cm.

På grund af formen på den sistnämnda, af en yxa förfärdigade mejseln torde fyndet med säkerhet böra hänföras till hällkisttiden. Habitus likartad.

LXVIII. Tre förarbeten af flinta antagligen till två spjutspetsar och till en yxa med utsvängd egg e. d. (fig. 65), inv.-nr 17722 a—c, funna tillsammans i Simlinge, Vemmenhögs hd. Längd a) 19,5 cm., b) 14,5 cm., c) 14 cm. Till formen öfverensstämma a) och b) med hvarandra, medan c) är så vårdslöst tillslagen, att nästan halfva ytan täckes af den ursprungliga kalkkrustan. Fyndets tidsställning är något osäker.

LXIX. Tre förarbeten till spjut- eller pilspetsar af flinta (fig. 66), inv.-nr 19425 a—c, funna tillsammans å Bedinge strandmark, Vemmenhögs hd. Det största ämnet, a), är måhända afslaget nedtill, 13 cm. långt, b) 11,4 cm., c) 11,2 cm. Habitus likartad. Sannolikt hällkisttid.

LXX. Dolk eller spjutspets, spjut- eller pilspets och spån, alla af flinta (fig. 67), inv.-nr 17870 a—c, funna tillsammans i en »fläckafåra» (plogfåra) å Tegelberga gård, Västra Alstads sn, Skytts hd. Dolken, a), hvars blad är omslaget, är 18,2 cm. lång; spjutspetsen, b), hvars skaftända företer spår af nötning (af slipning eller eldslagning), är 12,7 cm. lång; flintspånet, c), är groft, afbrutet i båda ändar, 5,7 cm. långt. Fyndet torde tillhöra periodens förra hälft.

LXXI. Tjocknackig flintyxa med utsvängd egg, vanlig skafthålsyxa af grönsten och ämne till flintdolk (fig. 68), inv.-nr 18079 a—c, funna vid dikning å Skegrie nr 13, Skytts hd. Fyndförhållandena äro säkert kända; föremålen lågo på en half meters djup och på en half meters afstånd från hvarandra. Samtliga härröra från hällkisttiden, men den tjocknackiga yxan, längd 14,7, är gulröd till färgen och skiljer sig härutinnan från såväl skafthålsyxan b), längd 17,5 cm., som dolkämnet, c), längd 16,2 cm., hvilka båda äro grå. Emellertid förekomma äfven på flintyxan några gråblå fläckar, hvilka förete en viss öfverensstämmelse med färgen å de båda öfriga föremålen. Då därtill kommer att de tre redskapen legat på en half meters afstånd från hvarandra, kan olikheten i färgskiftning ha sin grund härutinnan, och därför torde fyndet böra betraktas som ett tillförlitligt slutet fynd.

LXXII. Långt, vackert flintspån (fig. 69), inv.-nr

19673, funnet jämte en flintmejsel å »Per Jönssons egendom» i Ugglarp, strax sydväst om Börringesjön, Skytts hd. Båda lågo »med eggen pekande mot sjön». Spånet är 16,7 cm. långt och mejseln, »som nu förkommit», omkr. 15 cm.

LXXIII. Två nästan skedformiga skrapor af mörkblå flinta (fig. 70), inv.-nr 1398—9, enligt påskrift funna i Flackarp, Bara hd. Då de båda skrapornas habitus är likartad och då påskriften gjorts af samma hand, måste fyndet otvifvelaktigt anses som slutet. Längd, 1398: 14,2 cm.; 1399: 14,4 cm.

LXXIV. Bred skedformig skrapa af grågul flinta (fig. 71), inv.-nr 12623, väl tillslagen, funnen jämte tre dylika vid Valleberga, Ingelstads hd. Längd 11,7 cm.

LXXV. Fyra breda nästan skedformiga skrapor af flinta (fig. 72), inv.-nr 19007 a—d, funna tillsammans i Fuglie, Skytts hd. Den största, a), är stor, väl tillslagen, 13,5 cm. lång, b) ganska groft tillslagen, 11 cm. lång, c) ganska väl tillslagen, 10,6 cm. lång, d) väl tillslagen, böjd, 8 cm. lång. Yttre habitus fullkomligt likartad.

LXXVI. Sex skedformiga skrapor af flinta (fig. 73), inv.-nr 18840 a—f, ganska väl tillslagna, funna tillhopa å nr 5 Lilla Jordberga, Vemmenhögs hd. Längd, a), relativt groft tillslagen, 10,2 cm.; b), vackrast, 11,8 cm., c) 10,7 cm., d) 11,4 cm., e) 10,2 cm., f) 13,7 cm. Yttre habitus fullt likartad.

LXXVII. Vacker flintdolk med fyrsidigt »kant-sömmadt» skaft (fig. 74), inv.-nr 2290, funnen jämte två andra liggande i trekant på botten af en ättehö, som raserades vid Fjelkinge i Skåne. Att fyndet tillhör ett votivfynd och ej ett graffynd göres troligt af dolkarnas läge. Längd 17,6 cm. Tillhör sannolikt periodens mellersta del.

LXXVIII. Flintdolk med rombiskt »fyr-sömmadt» skaft (fig. 75), inv.-nr 19435, funnen jämte en liknande å Karlslund, V. Karleby sn, Harjagers hd. Dolken är vårdslöst tillslagen, afbruten tvärs öfver det breda bladet, 18,8 cm. lång.

LXXIX. Två dolkar af ljusgrå flinta (fig. 76), inv.-nr 8558—59, funna i en ättehö på Ifö och skänkta af possessionaten Olof Kellgren därstädes. Den mindre dolken, nr 8558, är 19,3 cm. lång, slagen i fem stycken; dess handtag har utåtsvängdt ändparti och är spetsövalt i genomskärning. Den större dolken, nr 8559, är 19,7 cm. lång, har omslaget blad,

Fig. 74—93. Skala nära $\frac{1}{6}$.

ändpartiet å handtaget är utåtsvängdt och rombiskt i genomskärning, försedt med vackra sidosömmar och en kort midtsöm. Yttre habitus fullt öfverensstämmande. Fyndet tillhör perio-

dens senare del. Dock osäkert om votivfynd eller vanligt graffynd.

LXXX. Tre särdeles vackra flintdolkar (fig. 77), inv.-nr 8480—82, funna tillsammans å Espö nr 11, Vemmenhögs hd. Nr 8480 är 20,5 cm. lång, tunn, med ovanligt tunnt, i genomskärning spetsovalt, nedåt föga utsvängt handtag; nr 8481 är 18,1 cm. lång, ovanligt prydlig till formen, med nedtill svagt utåtsvängdt handtag, spetsovalt i genomskärning; nr 8482 är 17,4 cm. lång och har samma form som den förra, dock med något tjockare handtag. Yttre habitus fullt likartad. Fyndet tillhör periodens slut.

LXXXI. Dolk och såg af flinta (fig. 78), inv.-nr 17465 a—b, funna å vången »Svarta Boel» på Alstadgården, Skytts hd. Om de båda redskapen legat alldeles invid varandra är dock osäkert. Då materialet emellertid är likartadt, gråbrunrödgul flinta, och redskapen samtida, är det sannolikt, att fyndet är slutet. Dolken är 13,5 cm. lång, kortbladig, skaftet har parallella sidor och spetsoval genomskärning. Sågen är 15,5 cm. lång. Fyndet tillhör periodens slut.

LXXXII. Tre sågar och en spjutspets (eller dolk) af flinta (fig. 79), inv.-nr 18984 a—d, funna jämte ett femte redskap i en sandgraf vid Borgeby, Torna hd, omkring 300 m. från kusten, nära Käflingeåns utlopp. De fem föremålen stodo rätt upp och ned i sanden på samma ställe. Sågen a) är 16,5 cm. och sågen b) 10,5 cm. lång; spjutspetsen, c), är 13,5 cm. lång, bladet omslaget, spår af slipning å skaftändan; sågen d) är afbruten på midten i senare tid (måhända utgjordes det femte föremålet af sågens afbrutna, mindre halfva), 11 cm. lång. Yttre habitus fullt likartad. Fyndet härrör från periodens slut.

LXXXIII. Två sågar af flinta (fig. 80), inv.-nr 12862 a—b, funna tillhöpa år 1893 vid dikning i Lackalänga sn, Torna hd. Den största sågen, a), är 18 cm. lång, den andra, b), 17,4 cm. Båda äro starkt blanknötta. Yttre habitus likartad.

LXXXIV. Tre flintsågar (fig. 81), inv.-nr 1982, 2003, 2007, vackra exemplar, grågulröda till färgen. Alla tre bära samma påskrift (samma handstil): »Jöns Hansson N:o 9 L. Bjellerup», Torna hd. Enär dessutom sågarnas yttre habitus är i allo likartad, måste redskapen anses tillhöra samma slutna fynd. Nr 1982 är 21,5 cm. lång, nr 2003 — något omslagen

i eggen — 19,5 cm. och nr 2007: 18 cm. Samtliga visa spår af nötning.

LXXXV. Tre vackra småtandade flintsågar (fig. 82), inv.-nr 8419—21, funna tillsammans, lagda öfver hvarandra, vid Flädie, Torna hd. Nr 8419 är synnerligen vacker, 16,7 cm. lång, nr 8420: 16,5 cm. lång, nr 8421: 17,1 cm. lång. Yttre habitus mycket likartad. Alla tre visa spår af nötning.

LXXXVI. Tre sågar af gråviolett flinta (fig. 83), inv.-nr 15015 a—c, funna tillsammans vid täckdikning något öfver en half meter djupt strax norr om Lund, Torna hd. Den kortaste sågen, a), är sågtandad å båda sidor och 13,5 cm. lång, b) är 15,5 cm. lång och c) 18,5 cm. lång. Samtliga äro medelmåttigt gjorda och visa tydliga spår af nötning.

LXXXVII. Tre sågar af flinta (fig. 84), inv.-nr 3882—84; enligt anteckning i förvärfskatalogen äro nr 3883—84 »troligen funna jemte N:o 3882». Nr 3882 och 83 bära påskriften »Baron Gyllenkrok». Den förstnämnda sågen är 19,5 cm. lång, flintans färg är grågulbrunröd; den följande är 17,7 cm. lång, grårödgul till färgen; nr 3884 är 18 cm. lång och mörkt brunrödgul till färgen. Enär de tre sågarnas yttre habitus visar påtaglig öfverensstämmelse, torde man få anse att fyndet verkligen är slutet.

LXXXVIII. Tre sågar af grågulbrun flinta (fig. 85), inv.-nr 3831—32, 3879, fullkomligt likartade. Om de båda första står i förvärfskatalogen anteckadt, att de äro »funna under en sten i Lockarp». Då den tredje sågen är så lik den första, att man knappast kan skilja dem åt, och då den dessutom liksom denna bär samma påskrift Lockarp, skrifven med samma stil, så måste alla tre anses tillhöra samma fynd. Medelmåttiga exemplar med spår af nötning. Längd, nr 3831: 17,5 cm., nr 3832: 15 cm., nr 3879: 18,7 cm.

LXXXIX. Fyra sågar af grå flinta (fig. 86), inv.-nr 12622 a—d — vackra exemplar utom d), som är skadad i ryggen — funna i Barsebäck, Harjagers hd. Alla fyra lågo »i en stapel öfver hvarandra med flatsidan uppåt»; a) är 18,5 cm. lång, b) 19,5 cm., c) 16,7 cm., d) 17,5 cm. Samtliga visa spår af nötning. Yttre habitus likartad.

XC. Fyra flintsågar (fig. 87), inv.-nr 3734—35, 3883, 3885, af gråbrungul färg, hvilka alla tillhöra Nilssonska sam-

lingen och bära påskriften »Borby 1836» med samma handstil. Då öfverensstämmelsen i öfrigt är påtaglig, torde de få räknas till de slutna fynden. Nr 3734 har ena spetsen afslagen och är 14,8 cm. lång, nr 3735 är 16,8 cm. lång, nr 3833 är 16 cm. lång, nr 3885 har ena spetsen afslagen och är 15,8 cm. lång. Alla sågarna äro medelmåttiga exemplar och bära spår af nötning.

XCI. Fyra flintsågar (fig. 88), inv.-nr 19000 a—d, relativt små, funna tillsammans »på Söderhviddinge fälad vid en stor sten», Harjagers hd. Längd a) 10,8, b) 10,7, c) 10,7 och d) 12,2 cm. Sågarna äro medelmåttigt utförda, nästan utan sågtänder, och förete spår af nötning. Yttre habitus likartad.

XCII. Säg af grå flinta funnen jämte tre dylika (fig. 89), inv.-nr 3722, med påskrift »Tygelsjö. Vid en jordfast sten funnos 4 st. nedlagda. Gyllich». Oxie hd. Längd 15,3 cm.

XCIII. Fyra sågar af flinta (fig. 90), inv.-nr 9218—20, 9222, ganska väl gjorda, enligt påskrift (af en och samma hand) funna i »Karaby» (V. Karleby). Harjagers hd. Enär alla redskapen kännetecknas af samma egendomliga, flammiga, rödgrå-hvitvioletta färgton och äfven f. ö. likna hvarandra, så måste man antaga, att de tillhöra ett slutet fynd. Längd resp. 17,9 cm., 16,2 cm., 16,1 cm. och 18,4 cm. Samtliga förete spår af nötning, mest den groftandade nr 9220.

XCIV. Fem flintsågar (fig. 91), inv.-nr 19406 a—e, funna tillsammans vid dikning på $\frac{1}{2}$ m:s djup å nr 3 Anderslöf, Skytts hd. Tre af dessa (a—c) anträffades »alldeles bredvid hvarandra», de båda öfriga (d—e) omkring 1 m. därifrån. Längd resp. 19,5, 20,9, 18,5, 16,8 och 16,6 cm.

XCV. Sex små flintsågar (fig. 92), inv.-nr 19622 a—f, nästan utan sågtänder, funna år 1914 vid dikesgräfnings på omkring 30 cms djup å Hviderups gård, Gårdstunga sn, Frosta hd. Alla sex redskapen »stodo på ända i rad». Sågarna äro ovanligt små, medelmåttigt utförda, särskildt f), som endast består af en i kanterna groft tillslagen, halfmånformig flintskärva. Längd a) 8,8 cm., ena spetsen avbruten, b) 8,9 cm., c) 8,2 cm., d) 8,1 cm., e) 7,2 cm., f) 7,1 cm. Samtliga sågarna äro något blänknötta, äfven den merå tillfälligt formade f). Yttre habitus likartad.

XCVI. Sex sågar af flinta (fig. 93), inv.-nr 3890—93, 3864—65, ganska vackra, af den ovanliga högryggade formen. Enär alla sex bära samma påskrift »Borreby» (Borgeby), Torna hd och samtliga tillhöra Nilssonska samlingen, inom hvilken de ensamma tillhöra samma ovanliga typ, och då de dessutom likna hvarandra ifråga om färgen, som varierar från mörkt gråbrunt till gulbrunt, så måste de anses tillhöra ett slutet fynd. Längd 10,7 cm., 9,9 cm., 11,2 cm., 10,8 cm., 11,1 cm., 10,8 cm. Nr 3890, 93 och 94 tyckas vara oanvända, de tre öfriga förete spår af nötning.

XCVII. Två flintsågar (fig. 94), inv.-nr 19778 a—b, funna tillsammans vid harfning å Skegrie boställe, Skytts hd. Längd a) 15,8 cm., b) 12 cm. Yttre habitus likartad.

XCVIII. Liten slipad tunnackig flintyx och en vanlig omslipad skafthålsyxa af grönsten (fig. 95), inv.-nr 18327 a—b, funna tillsammans, jämte en liknande skafthålsyxa, vid dikning å Harlösa fälad, Frosta hd. Att alla tre föremålen legat i hvarandras närhet tyckes framgå af den karakteristiska rödgrå färgton, som kännetecknar såväl flintyxan, längd 14,2 cm., som skafthålsyxan, längd 12,2 cm. På grund af de båda bevarade redskapens olika ålder måste man antaga, antingen att flintyxan af en tillfällighet kommit i de båda skafthålsyxornas närhet, ett antagande som förefaller mest sannolikt, eller att en människa från hällkisttiden tillfälligt påträffat den då omoderna flintyxan och därpå offrat densamma jämte de båda skafthålsyxorna. En af dessa båda hypoteser måste delvis tillämpas äfven ifråga om inv.-nr 19658 d—e i fyndet nr XIII (fig. 13).

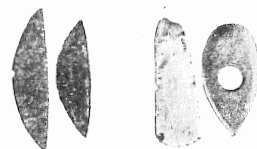
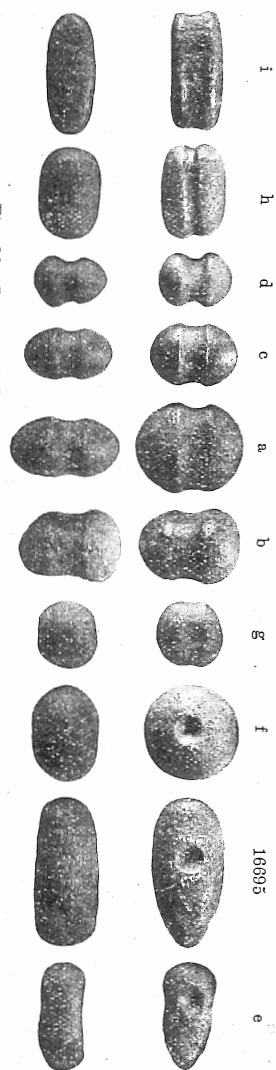

Fig. 94—95. Skala nära $\frac{1}{2}$ e.

XCIX. Tio olikformade klubbor af kvartsit (fig. 96), inv.-nr 16695 och 18076 a—h, funna i en mosse på nära två meters djup, Torup, Bara hd. Fyndet, som gjordes på 1880-talet, skingrades på tre händer, men har nu sammanförts på museet och därstädes identifierats af den person, landtbrukaren Olof Andersson, Persemölla, Svenstorps sn, Vemmenhögs hd, som ursprungligen förvärfvat detsamma. Fyndförhållandena äro sålunda alldeles tillförlitliga. Samtliga föremålen äro starkt fär-

Fig. 96. Inv-nr 18076 i, h, d, c, a, b, g, f, 16695, 18076, e. Skala nära 1/2.

gade i svartbrunt af torfven. — Föremålen utgöras af: 18076 a) klubba med skafträdda på tvären, oval i tvärgenomskärning, längd 12 cm.; b) liknande klubba, men mera vårdslöst gjord och rund i genomskärning, längd 11,3 cm.; c) klubba som a), längd 9,3 cm.; d) liknande klubba, men rundare i genomskärning, skafträddan löper något snedt; från dess ena kant går en kraftigt markerad ås till klubbans ena ända; längd 8,1 cm.; e) klubbaliknande en skafthålsyx med svängd egg och med ansats till skafthål på båda sidor, längd 12 cm.; nr 16695 klubba liknande en skafthålsyx, med ansats till skafthål på båda sidor, längd 16,7 cm.; f) rundad klubba, med ansats till skafthål å båda de något tillplattade ändarna, bredd 10,7 cm.; g) rund klubba med grund skafträdda och i denna två midt emot hvarandra belägna ansatser till skafthål, största diameter 7,4 cm.; h) klubba med skafträddan gående på längs, längd 10,7 cm.; i) liknande klubba med bredare och grundare skafträdda, tillplattad och formad nästan som en af järnålderns eldslagingsstenar, längd 13 cm.

Att med säkerhet fastslå, från hvilken tid detta märkliga fynd härstammar, är förenadt med en viss svårighet. De med skafträdda försedda klubborna förekomma i många europeiska länder och i Orienten under stenåldern, men äfven efter dennas slut och er-

bjuda sålunda inga direkta dateringsmöjligheter. Något annorlunda är fallet med de med början till skafthål försedda runda klubborna. Runda klubbor med skafthål, en redskapstyp, hvilken torde representeras af de senast nämnda klubborna, förekomma flerstädes i Europa (äfvensom i främre Asien) under kopparåldern¹. I det nordiska stenåldersområdet ha de påträffats dels i gånggrifter, t. ex. i Schleswig-Holstein (såväl den flata som antagligen äfven den mera rundade formen)² och i Danmark³ samt — den flata typen — vid »Erkedösen» i Skåne och dels i enmansgrafvar på Jylland. I dessa enmansgrafvar förekommer icke den flata, utan endast den runda formen, således den som mest liknar klubborna i Torupsfyndet, men endast i ett fåtal exemplar. Ett af dessa⁴ kännetecknas af två svaga åsar, som från skafthålet sträcka sig ned öfver klubbans rundade yta. Måhända bör man se något sammanhang mellan dessa åsar och den upphöjning, som ofvan påvisats å den med skafträdda försedda klubban d) från Torupsfyndet.

Om man ifråga om dessa rundade klubbor kan påvisa anknytningspunkter till gånggriftstiden, så torde emellertid de båda långa, yxlignande klubborna näppeligen hafva något samband med nämnda period. De erbjuda närmast likhet med vissa af hällkisttidens skafthålsyxor samt med några klubbor med skafträdda, som påträffats i Jylland och af hvilka en afbildas af Müller i dennes arbete om Sönderjyllands stenålder⁵.

Ofvan anförda synpunkter gifva otvifvelaktigt vid handen, att fyndet från Torup icke kan vara äldre än stenålderns sista period, hällkisttiden.

Af denna härmed afslutade redogörelse framgår, att inemot ett hundratal slutna skånska stenåldersfynd i Historiska museet kunna hänföras till votivfyndskategorien, den möjligheten dock

¹ Jmfr. MONTELIUS, *Minnen från vår forntid*, Sthm 1917, fig. 208—10, och TALLGREN, *Die Kupfer- und Bronzezeit in Nord- und Ostrussland*, Helsingfors 1911, s. 130 ff.

² J. MESTORF, *Vorgeschichtliche Alterthümer aus Schleswig-Holstein*, Hamburg 1885, Tafel XV, figg. 105 och 111.

³ MADSEN, *Gravhøje og Gravfund*, Kbh 1900, II, pl. XVII fig. 13; MÜLLER, *Sönderjyllands Stenålder*, Aarb. f. nord. Oldk. 1913, s. 305, figg. 105 och 111.

⁴ Afbildadt hos MÜLLER, O. a. a. fig. 72.

⁵ O. a. a. fig. 83.

icke utesluten, att något enstaka af dessa bör betraktas som ej fullt tillförlitligt eller hänföras till graffyndens klass. Fastän dylika mark- och mossfynds egenskap af votivfynd tillräckligt framhållits af Müller i dennes förut anförda skrift, så att ytterligare bevis härför torde vara fullständigt överflödiga, kan det dock vara af intresse att här påpeka några detaljer, hvilka ytterligare bestyrka denna deras egenskap.

Sålunda visar redan sättet för tillverkandet af åtskilliga redskap i dessa skånska fynd, att föremålen ifråga ej varit afsedda att utnyttjas för praktiska ändamål. Hvad åter andra sådana fynd angår, så peka själfva fyndomständigheterna på, att de otvivelaktigt nedlagts i votivsyfte.

Fig. 97—99. Skala nära $\frac{1}{6}$.

Till den förra kategorien kunna räknas här nedan upptagna sju fynd:

A) De sju yxämnen från Limhamn (nr VII), af hvilka åtminstone de två, a) och d), äro så vårdslöst tillhuggna, att de aldrig kunnat ombildas till tjänstbara yxor.

B) Fyndet nr XIV från »torfängen» (således mossfynd) i Skegrie, Skytts hd, bestående af två tidiga tunnackiga, oslipade yxor, den ena ett ovanligt stort exemplar samt, jämte dessa båda, ett rudiment till yxämne, så illa tillslaget, att något verkligt redskap aldrig kunnat utvinnas ur detsamma.

C) Fyndet nr LVII från Svedala, Oxie hd, bestående af en med bikoniskt hål genom bredsida uppe vid banen försedd yxa och en liten skafthålsyxa. Den förra är af det slag, som ej sällan påträffas i gånggrifter, men som knappast kunna användas i praktiskt syfte — såvida ej hålet haft samma bety-

delse som å vissa klubbor från gånggriftstiden, där det, enligt Sophus Müller, gjort tjänst vid klubbans fastbindning vid skafthålet¹. Den senare tyckes vara en tvärs öfver skafthålet afslagen yxa, i hvilken ett nytt hål upptagits, bikoniskt till formen liksom den förra yxans. Den omständigheten, att båda hålen hafva denna opraktiska form, tyder bl. a. på, att redskapen ifråga verkligen tillhöra ett votivfynd.

D) Än mera karakteristiskt i detta hänseende är fyndet nr XCVI, som består af tio klubbor, funna i en mosse vid Torup, Bara hd. Endast de fyra med skaftningsrännan försedda klubborna a—d² samt möjligen de tre g—i, hvilka äfvenledes förete en liknande, ehuru mera grund fastbindningsrännan, hafva kunnat användas till praktiskt bruk. De båda yxliknande klubborna e och 16695 kunna knappast uppfattas som annat än yx-symboler. De skålformiga fördjupningarna, hvilka se ut som påbörjade skafthål, torde få anses som ett slags ersättning för själfva skafthålet, och på samma sätt böra sannolikt fördjupningarna i de båda nästan klotrunda klubborna betraktas. Det hårda materialet, kvartsit, torde f. ö. lagt hinder i vägen för framställandet af ett genomgående borrhål. Det är därför antagligt, att dessa båda klubbor skulle symbolisera de vanliga, med skafthål försedda, liknande redskap, hvilka påträffats i grafvar från gånggriftstiden.

Af det sjuttiofem klubbor med skaftningsrännan, skafthål eller ansats till dylikt, hvilka utom de ofvannämnda finnas i Historiska museet, hafva endast ett dussintal känt fyndort. En af dessa, en rund skafthålsklubba, inv. nr 6618, är funnen i en mosse vid Flädie, Torna hd. En annan klubba (fig. 101), erinrande om järnålderns eldslagningsstenar, af samma material och alldeles likadan som litt. i) i Torupsfyndet, härrör från en annan mosse, belägen i Förslöf, Bjäre hd. I betraktande af att en mängd votivfynd påträffats just i mossar och att lika-

¹ Nye Fund og Iagttagelser fra Sten- Bronze- og Jernalderen i Aarb. f. nord. Oldkyndighed 1907, s. 92. Mot denna användning talar emellertid den omständigheten, att hålen å ifrågavarande yxor ej sällan äro endast påbörjade.

² Ifrågavarande klubbtyp är således, såsom ofvannämnda och äfven andra fynd visa, icke inskränkt till den arktiska stenålderns område; jmf. A. W. Brøgger, Den arktiske Stenalder i Norge, s. 86, i Skrifter udg. af Videnskabs-selskabet i Kristiania 1910.

ledes Torupsfyndet härrör från en sådan, bör man måhända uppfatta äfven dessa båda enstaka fynd, eller i hvarje fall den sistnämnda praktiskt obrukbara klubban, såsom nedlagda i votivsyfte.

E) Till samma genom egendomligheter i fråga om tillverkningstekniken kännetecknade grupp av votivföremål kan äfven hänföras fyndet nr LVIII från Elestorps by, V. Karup, Bjäre hd, bestående af två skafthålsyxor funna tillsammans under en stor sten. På den större yxan ha de båda sidornas borrhål mötts i midten, men yxan är likväl icke tjänstbar, enär tillverkaren ej gjort sig besvär att helt genombryta skiljeväggen, fastän detta knappast skulle kostat någon ytterligare tid eller möda. Hvad den andra yxan beträffar, så är dess praktiska användbarhet t. o. m. omöjliggjord därigenom, att den färdiga borrhålets mynningar afsiktligt afrundats, så att ett skaft ej kan fastgöras i densamma, analogt med förhållandet å vissa i Sverige påträffade finska yxor af liknande typ¹.

I anslutning till de tre sistnämnda fyndens karaktär förefaller det ganska sannolikt, att alla de halffa skafthålsyxor, såväl egg- som banedelar, å hvilka ett nytt skafthål påbörjats invid det gamla, fastän yxhalfvan varit alldeles för liten för att kunna göra tjänst som yxa, och särskildt alla de liknande yxfragment, hvilka äro så små, att de nödvändigt måste gått sönder, om det påbörjade borrhålet fullföljts, böra betraktas som symboliska yxor. Det var ett bekvämt sätt för ägaren att utnyttja dylika, till praktiskt bruk odugliga vapenfragment. Genom denna påbörjade skaftborrning kunde fullkomligt värdelösa yxhalfvor behändigt nog af en sparsam man apteras till lämpliga votivgåfvor åt den gudamakt, som skulle anropas.

F—G) Till nyss beskrifna kategori af för praktiskt bruk olämpliga yxor kunna äfven räknas de största döstidsyxorna. De voro alltför långa och tunga för att lämpligen kunna användas vare sig till arbete eller i strid, och det torde vara mera än en tillfällighet, som gör, att dylika praktexemplar ofta

¹ MONTELIUS, *Minnen från vår forntid*, figg. 397 och 351. Jmfr äfven SALIN, *Uppland*, utg. af Humanistiska Vetenskapssamfundet, Uppsala 1901, I s. 171 och ALMGREN, *Några svensk-finska stenåldersproblem*, *Antikvarisk tidskrift f. Sverige* XX, s. 3.

förekomma bland de slutna fynden¹. Hit hör bl. a. fyndet nr XX med tre praktfulla, slipade yxor och framför allt fyndet nr XIX med den ovanligt långa yxan från Hesselberga, hvilken påträffats jämte sex liknande i en mosse.

Måhända bör äfven till samma grupp hänföras det stora fyndet från Kråkeholm (nr XVIII) med dess elfva tunnackiga yxor, af vilka endast två äro slipade. Den i viss mån tillfälliga tillslagningen af yxorna — en af dessa saknar sålunda smalsidor, en annan är i genomskärning tresidig, fem andra hafva endast två »kantsömmar», och endast en har, och det blott delvis, fyra dylika — tyder ej endast på, att yxorna tillhöra en öfvergångstyp mellan den spets- och tunnackiga typen, utan förutsätter äfven en viss vårdslöshet i utförandet, hvilken man kunde tillåta sig beträffande ett votivfynd, men som vore mindre förklarlig, om yxorna skulle tjänat till praktiskt bruk. Ty endast en eller annan af dessa nio oslipade yxor skulle i slipadt tillstånd kunnat bli så prydlig och ändamålsenlig som de båda till samma fynd hörande slipade yxorna, hvilka tydligen voro ämnade att afsevärdt höja gåfvans nivå. Flera liknande slutna fynd visa f. ö., att det slarfvisa tillvägagångssätt vid yxors förfärdigande, hvilket kännetecknas af ofullständiga »kantsömmar», ganska ofta kommit till användning just ifråga om votivskänker.

Om Kråkeholmsfyndet genom det tekniska förfaringssättet vid yxornas tillslagning i viss mån kan betraktas som karaktéristiskt för den första gruppen av typiska votivfynd, så medför sättet för dess nedläggande i terrängen, att det äfven kan placeras inom den andra gruppen af dylika fynd. Som underlag för yxorna tjänstgjorde den flata gråstenshällen med gråstensflisan vid sidan. Ofvanpå hällen hade två yxor placerats, medan en tredje låg bredvid hällen, intill dennas konkava sida. På detta understa lag hade fyra yxor uppstaplats och ofvanpå dessa ytterligare fyra. Hela detta omständliga tillvägagångssätt vid nedläggandet tyder på ett högtidligt offer och ej på ett tillfälligt undagömmande af föremålen ifråga.

Till sistnämnda grupp af votivfynd höra ytterligare fyra fynd, nämligen: nr LXXXVII, som består af tre dolkar lagda i

¹ Jmfr äfven MÜLLER, *Sönderjyllands Stenålder*, s. 249.

trekant, n:r LXXXII: tre sågar och en spjutspets, hvilka »stodo rätt upp», och n:r XCV: sex sågar, hvilka »stodo på ända i rad». Hit måste vidare räknas fyndet n:r XLIII från dubbelgånggriften i Östra Torp. De båda på en liten stensättning helt nära grafkullen nedlagda, illa medfarna yxorna böra så mycket hellre räknas bland votivfynden, som grafkullen ifråga i betydande utsträckning tyckes hafva användts som offerplats under gånggriftstidens förra del¹.

I kanten på den närbelägna gånggriften Erkedös i Västra Torp, Vemmenhøgs härad, anträffades på en liknande, något skadad stensättning en smal, tunnbladig, slipad, i eggen omslagen flintyxa, 9,5 cm. lång² och jämte denna några krukskärfvor. Ifrågavarande fynd måste, analogt med det förra, betraktas som utlagdt i votivsyfte. Ett tredje likartadt fynd har gjorts i Grönby n:r 14, äfvenledes i Vemmenhøgs hd. Fyndet bestod af en tunnackig, 24 cm. lång, groft tillslagen flintyxa, ofullständigt slipad på ena smalsidan och vid eggen. Yxan låg på en stensättning af skörbrända stenar och svart jord³.

Beträffande öfriga i denna uppsats angifna slutna fynd, om hvilka de närmare fyndförhållandena äro kända, kan tilläggas, att två fynd påträffats vid en jordfast sten, fyra fynd under en sten och åtminstone ett tiotal i mossar. Det sistnämnda antalet skulle gifvetvis ökats, om fyndomständigheterna i allmänhet varit mera detaljerade. Påfallande är f. ö. hurusom ofta i Historiska museet förvarade stenåldersredskap, hvilka förvärfvats under 1700-talet och förra hälften af 1800-talet, bära påskrift, att de hittats i torfmossar. Detta gäller icke blott slutna fynd, utan hufvudsakligen enstaka fornsaker, i regel större yxor. Då, såsom redan framhållits, ett betydande antal slutna votivfynd från alla förhistoriska åldrar påträffats just i mossar, ligger det antagandet nära till hands, att äfven en afsevärd del af dessa enstaka, i mossar upphittade föremål böra anses som offergåfvor. Att de skånska mossfynden numera tyckas vara mera sällsynta torde sammanhänga med det kända förhållandet,

¹ Jmfr F. HANSEN, En offerplats från stenåldern, i Lunds Univs årskrift, N. F., Avd. 1, Bd 14.

² Inv.-n:r 19669,8 i Lunds universitets historiska museum.

³ Inv.-n:r 19642 i Lunds universitets historiska museum.

att kärr och mossar i mycket stor utsträckning utdikats och förvandlats till åkerjord.

Om man granskar de statistiska uppgifterna beträffande det af Müller år 1886 offentliggjorda votivfyndsmaterialet från hela Danmark, så finner man, att hufvudmassan af fynden utgöres av yxor och att de flesta af dessa tillhöra dösarnas tid. Medan samtliga votivfynd från stenåldern uppgå till 103 och samtliga yxfynd till 56, är antalet fynd af tunnackiga yxor (øxer uden bane) ej mindre än 38. Visserligen måste de stora, vackra, tunnackiga yxorna vara lättare att finna än de, som äro afsevärdt mindre, men denna mängd af yxfynd från döstiden är likväl påfallande stor, då samtidigt intet enda danskt fynd kunde påvisas, som var äldre än nämnda period.

Vid den ungefärliga beräkning, som förf. i år verkställt, af i danska Nationalmuseet nu befintliga votivfynd (häri inberäknade de s. k. depötfynden, hvilka åtminstone i regel torde tillhöra samma kategori), uppgingo fynden från den tunnackiga yxans tid till ej mindre än 77 (häraf 3 af depötfyndgruppen). Fynden från de båda följande perioderna kunna beräknas till sammanlagdt omkring 147 st. (hvaraf omkring 32 af depötfyndgruppen). Det märkliga är emellertid, att i hela denna samling förekommer intet enda fynd från yngre stenålderns första period, den spetsnackiga yxans och trindyxans tid¹. Från den äldre stenåldern åter härrör ett enda fynd, ett typiskt votivfynd, bestående av fyra kärnyxor (A 16856—60), hittade vid dikesgräfnings i Holt, Græsted sogn, Holbo hd, Frederiksborg amt. Än märkligare blir detta förhållande, då det visar sig, att intet af ofvannämnda fynd från den tunnackiga yxans tid innehåller yxor av den uppåt starkt afsmalnade, tunnackiga form, hvilken ännu icke påträffats i stendösarna och som följaktligen måtte anses vara äldre än dessa. Enär bland

¹ Visserligen föreligger ett fynd af fyra yxor (A 478—81), af hvilka de två äro i genomskärning spetsovala och spetsnackiga. Men dessa båda tillhöra den sena, spetsovala, på undersidan något flata typ, som är karakteristisk för gånggriftstiden. Därmed öfverensstämmer förträffligt, att den ena af de båda öfriga yxorna visserligen är i genomskärning spetsoval, men omslagen af en tunnackig eller tidig tjocknackig yxa och den andra af liten, sen, tunnackig typ.

225 tillvaratagna danska fynd blott ett enda (från äldre stenåldern) befunnits vara äldre än dösarnas tid, så skulle man, om icke fyndomständigheterna vore så karakteristiska, frestas till antagandet, att detta enstaka fynd kunde tillhöra en annan grupp än votivfyndens och att seden att nedlägga dylika offergåfvor ej existerat i Norden före de äldsta megalitgravarnas tid, d. v. s. före det tredje årtusendet f. Kr. enligt Montelius' kronologi. Man kunde således tänka sig, att denna sedvänja hitkommit samtidigt med det nya grafskicket.

Om man emellertid betraktar det skånska fyndmaterialet, så visar det sig, att ett dylikt antagande är förhastadt. Bland i Historiska museet befintliga votivfynd från Skåne, ett hundratal, torde åtminstone 17, således en sjättedel, vara äldre än våra stendösar. Af dessa 17 fynd härrör 1 från äldre stenåldern, 2 tyckas stå på gränsen mellan äldre och yngre stenåldern, 4 tillhöra yngre stenålderns tidigaste del, således den spetsnackiga yxans tid, 3 stå på gränsen mellan den spetsnackiga och den äldsta tunnackiga yxans tid, medan 7 (eller åtta) bestå af tunnackiga, uppåt afsmalnande yxor af en typ, som, enligt hvad det danska grafmaterialet gifver vid handen, icke påträffats i dösarna¹ och som därför bör hänföras till den yngre stenålderns första period. De äldsta i ofvannämnda grafbyggnader förekommande yxorna äro nämligen af den vanliga, tunnackiga typen med så godt som parallella smalsidor.

Äfven om något af dessa tidiga skånska fynd ej skulle vara absolut tillförlitligt, gifva likväl de återstående tydligt vid handen, att den sedvänja, som yttrat sig i nedläggandet af votivfynd, här varit gängse långt före megalitgravarnas uppträdande.

Granskar man de votivfynd, hvilka förvaras i Statens historiska museum i Stockholm², bestyrkes detta påstående till alla delar. Från yngre stenålderns första period härröra sålunda två fynd med hvardera tre spetsnackiga flintyxor och två

¹ Bland detta i dösar påträffade grafgoods finnes en yxa, inv.-nr 1706, som erinrar om denna tunnackiga typ. En noggrann undersökning visar emellertid, att redskapet ifråga är atypiskt och att det omslagits af en slipad yxa, som icke varit äldre än döstiden. Dösen var sen, med ansats till gång. (En annan uppåt afsmalnande, men bred yxa, nr 18453, är ej äldre än döstiden.)

² Uppgifterna angående dessa ha lämnats af amanuensen H. Wählin.

andra med hvardera fem tunnackiga, uppåt starkt afsmalnande yxor af samma material. Af dessa fynd tillhöra två Skånes, ett Hallands och ett Västergötlands stenålder. De visa sålunda, att bruket af votivgåfvor förekom öfver hela den tidiga flintkulturens område i Sverige.

De af Müller förut publicerade fynden från mark och mosse äfvensom graffynden hafva fullständigt klargjort, att stenåldersmänniskorna voro mäktiga vissa religiösa föreställningar, hvilka yttrade sig i seden att nedlägga offer åt gudarna och åt de döda. Det har emellertid medelst detta material icke kunnat ledas i bevis, att dylika föreställningar sträckte sig längre tillbaka än till och med dösarnas tid, och längre har ej heller grafkulten ännu kunnat följas — äfven de i Danmark påträffade enmansgravar med kragkärl och tunnackiga yxor, som nyligen publicerats¹, äro ej äldre än dösarna.

De i Historiska museet befintliga skånska fynden från mark och mosse, liksom de ofvan uppräknade i Statens historiska museum, visa emellertid tillfullo, att sådana relativt högt utvecklade religiösa föreställningar, som taga sig uttryck i votivgåfvor åt vissa gudamakter och som torde vara analoga med dem, hvilka ännu i dag förmå troende katoliker att offra vaxljus e. d. åt helgonen, existerade redan under hela den period, som, enligt Montelius' kronologi, omfattar årtusendet bortom tiden för de första dösarnas uppförande här i Sverige och hvars begynnelse ligger omkring fyra tusen år före vår tideräknings början. Det på grundval af de tidigaste i Lund förvarade skånska fynden gjorda antagandet, att votivfynden förekomma äfven under äldre stenåldern², således under en tid, som ligger ännu längre tillbaka, bestyrkes dels af det förut omnämnda danska fyndet af fyra kärnyxor och dels af ett liknande, skånskt fynd från Simrishamn, bestående af tre ofullständigt slipade

¹ FOLKE HANSEN, Några enmansgravar från stenåldern, i Fornvännen 1917, s. 85 ff.; K. FRIS JOHANSEN, Jordgrave fra Dyssetid, i Aarb. f. nord. Oldkyndighed 1917, s. 131 ff.

² Huruvida ett i Statens historiska museum befintligt, från Istaby mosse, Mjällby sn i Blekinge härrörande fynd af två på kant ställda harpunspetsar bör betraktas som votivfynd är något osäkert, då spetsarna påträffats med 15 års mellanrum och då ytterligare två spetsar äro funna i samma mosse (jmf. Erixon Stenåldern i Blekinge, Fornvännen 1913, s. 131).

grönstensyxor (fig. 100) af den typ, som kallats Limhamnsyxor och som härrör från slutet af äldre stenåldern¹. Att dylika religiösa sedvänjor kunnat konstateras från en så tidig period här i Norden förefaller emellertid mindre märkligt, om man tager i betraktande den utveckling grafkulten nått på kontinenten redan under paleolitisk tid.

Frånvaron af danska votiv- (och depôt-) fynd från den spetsnackiga och den äldsta tunnackiga yxans tid är en äfven ur annan synpunkt synnerligen intressant företeelse. Den bidrager till att ytterligare framhäva den disproportion, som existerar mellan antalet yxor från nämnda period i Danmark och i Skåne. Medan, såsom redan framhållits, öfver ett dusin skånska fynd från den del af yngre stenåldern, som ligger

Fig. 100.
Skala omkr. $\frac{1}{10}$.

före dösarnas tid, förvaras i Historiska museet, så finnes i Nationalmuseet i Köpenhamn intet enda liknande danskt fynd, fastän stenålderssamlingarna därstädes äro vida större och rikare samt i stort sedt representera ett helt land med en enastående hög stenålderskultur och icke, såsom de i Lund, endast ett mindre område.

Att det likväl äfven i Danmark funnits en första period af yngre stenåldern, företrädd af spetsnackiga yxor, bevisa de vackra redskap af nämnda typ, hvilka, enligt författarens beräkning till ett antal af omkring 125, finnas i Nationalmuseet. Därtill kommer, att äfven de flesta öfvergångstyperna mellan den spetsnackiga och tunnackiga yxan, hvilka måste hänföras till samma period, äro representerade i den danska centralsamlingen. Af förf:s tidigare undersökningar² har framgått, att de enbart i Historiska museet förvarade spetsnackiga yxorna af skånsk härstamning till numerären öfverträffa de i Nationalmuseet i Köpenhamn befintliga danska, hvilka utgöra det vida

¹ Fyndet, som förvaras i Simrishamn bland Föreningens för fornminnes- och hembygdsvård i sydöstra Skåne samlingar, har, enligt välvilligt meddelande af Föreningens ordförande Doktor Joh. Bring, påträffats våren 1917 å Simrishamns kyrkogård. Yxorna lägo tillsammans, omkring 2 fot under markytan »mellan hafssanden och det fina gruslagret».

² Några iakttagelser beträffande vissa yxtyper från stenåldern, Fornvännen 1916, s. 119 ff.

öfvervägande flertalet af i Danmark funna yxor af nämnda typ. De två år, som gått, sedan ofvannämnda beräkning verkställdes, hafva ytterligare framhäft det skånska materialets öfverlägsenhet. I Historiska museet finnas våren 1918 ej mindre än 160 spetsnackiga flintyxor med spetsoval genomskärning — utom ett tjugotal fragmentariska sådana. Härtill kunna läggas 113 spetsnackiga yxor med påbörjade smalsidor, 62 spetsnackiga yxor med tresidig genomskärning samt 152 tunnackiga yxor med relativt spetsig nacke. Sålunda förvaras i Historiska museet nära 490 hela yxor från yngre stenålderns första period. Om man medräknat ett par tiotal i samma museum befintliga fragmentariska yxor, öfverstiger siffran 500 endast för nämnda museum. Hærtill kommer det antal skånska yxor af ifrågavarande typer, som förvaras i Helsingborgs och Malmö museer samt i Statens historiska museum i Stockholm (sammanlagt öfver 150 spetsnackiga yxor utom alla tunnackiga af tidig typ) samt de i enskilda samlingar befintliga. Hopräknade man alla dessa, skulle resultatet tvefvelsutan blifva, att antalet flintyxor tillhörande typer mellan kärnyxan och döstidens tunnackiga jämbreda yxa komme att uppgå till ett antal af mer än tre fjärdedels tusen.

Granskar man det motsvarande, i danska Nationalmuseet befintliga materialet, erhåller man följande siffror: typiska spetsnackiga yxor omkring 125, i genomskärning tresidiga omkring 50, fyrsidiga, spetsnackiga inemot 100. Hela antalet flintyxor från denna första period uppgår sålunda endast till 275 emot i Historiska museet befintliga inemot 490. Därjämte visar det sig, att den typgrupp, som ligger emellan den fyrsidiga spetsnackiga och den fyrsidiga jämbreda tunnackiga, således den upptät mer eller mindre kraftigt afsmalnande tunnackiga, saknas.

Om man sammanställer ofvannämnda fakta: 1) att åtminstone 15 skånska slutna fynd från den yngre stenålderns första period (före dösarnas tid) finnas bevarade i Lund och i Stockholm, medan inga dylika förekomma i danska Nationalmuseet; 2) att antalet spetsnackiga yxor i Historiska museet öfverstiger det i danska Nationalmuseet befintliga och att sammanlagda antalet yxor tillhörande yngre stenålderns första period i sistnämnda museum (omkr. 275 st.) icke uppgår till två tredjedelar af det i Historiska museet förvarade skånska (nära 490

st.) och vida understiger hälften af det i Lund och Stockholm förvarade materialet från Skåne, samt slutligen, 3) att man endast å det skånska materialet kan i detalj iakttaga, huru den i genomskärning spetssovala, spetsnackiga, rundeggade yxan öfvergår i döstidens tunnackiga, fyrsidiga, jämbreda, relativt rakeggade yxa, medan det sista utvecklingsledet, den tunnackiga, uppåt kraftigt afsmalnande yxan saknas i de danska fynden, så måste man, då det vida öfvervägande antalet i Danmark funna yxor från denna period torde finnas i Köpenhamn, häraf draga den slutsatsen, att den yngre stenålderns första period, således tiden före dösarnas uppförande, varit betydligt kortare i Danmark än i Skåne.

Man har sålunda ingen rätt att anse stenåldern i Skåne fullt likartad med den i Danmark. Fyndmaterialet visar, att den spetsnackiga yxans tid haft betydligt kortare utsträckning i Danmark och att den nya flintyxformen, den jämbreda tunnackiga yxan, som med dösarna håller sitt intåg därstädes, icke med säkerhet framgår som resultat af en inom landet försiggående utveckling af den ur kärnyxan stammande spetsnackiga yxan. Den omständigheten att oslipade jämbreda döstidsyxor med sirligt tillhuggna kantsömmar i stort antal förekomma i landet, medan de saknas i västra Europa, behöfver ej med nödvändighet betyda, att man vid den spetsnackiga yxans öfvergång till den tunnackiga hunnit så långt i utvecklingen som till dessa jämbreda döstidsyxor. På grund af frånvaron af sista ledet i serien, yxor som fig. 14—16, skulle man nästan vara böjd för antagandet, att den fullkomligt jämbreda yxtypen importerats med dösarna, och att man, vid fortsatt tillverkning af typen, använt sig af den tidigare, vid förfärdigandet af spetsnackiga fyrsidiga yxor utvunna, raffinerade nordiska tekniken. Att de spetsnackiga, tre- och fyrsidiga yxorna skulle tillhöra en blandform, som uppkommit vid mötet mellan den tunn- och rent spetsnackiga yxtypen förefaller däremot mindre sannolikt, bl. a. därför, att den senare icke anträffats i dösarna och att utvecklingen inom Skåne visar analogt förlopp, blott med den skillnaden, att typserien här ej företer några luckor.

Hvad Skåne beträffar, visar det rika yxmaterialet från första perioden, att det gamla grafskicket, som företrädes af enmansgravfen, måste fortlevat ausenligt längre här än i Dan-

mark. Under denna långvariga första period har den spetsnackiga yxan vunnit en relativt hög grad af utveckling, och till samma period måste man hänföra den betydande utvecklingsprocess, genom hvilken den spetsnackiga yxan med spetsoval genomskärning så småningom öfvergått i den tunnackiga uppåt starkt afsmalnande yxform, hvilken föregår den i dösarna förekommande jämbreda. Enär man här i Skåne återfinner alla mellanformer mellan kärnyxan och den tunnackiga yxan och då t. o. m. den tidiga form af den tunnackiga yxan, som kännetecknas af uppåt starkt afsmalnande sidor, tyckes vara äldre än de äldsta stendösarna, i hvilka endast de jämbreda yxorna af tunnackig typ påträffats, så kan man med ganska stor sannolikhet antaga, att den tunnackiga yxan icke inkommit till Skåne såsom importgods tillsamman med dösarna, utan att dösarna möttes af en här själfständigt utvecklad, tunnackig yxform.

Denna åsikt styrkes i allo af de samtida danska yxfyndens olika utbredning i landets skilda delar. Det visar sig nämligen, att de ojämförligt flesta af just de yngre spetsnackiga, tre- och fyrsidiga yxorna i danska Nationalmuseet härröra från Sjælland, medan det flera gånger större Jylland endast kan framvisa en bråkdel af detta antal. Äfven om man tager med i räkningen, att Sjælland bör vara relativt bättre representeradt än Jylland i centralmuseet, enär detta är beläget inom själändskt område, så tyder likväl fyndstatistiken afgjort på, att den spetsnackiga yxans hufvudsakliga utveckling försiggått på nämnda ö. I samma riktning tyckes äfven den omständigheten peka, att öarna öster om Jylland äro relativt väl företrädade ifråga om dylika, yngre yxor. Medan sålunda den rena spetsnackiga yxtypen förekommer i 9 fynd från Jylland, 8 från Fyen, 5 från Falster och 16 från Sjælland, representeras den tre- och fyrsidiga spetsnackiga yxan af respektive 1 + 10 fynd från Jylland, 0 + 6 fynd från Fyen, 1 + 9 fynd från Falster och ej mindre än 38 + 22 fynd från Sjælland¹. Öfriga danska fynd af ifrågavarande art äro ej närmare lokaliserade. Tilläggas bör, att samtliga i danska Nationalmuseet förvarade yxor från yngre stenålderns första period (således äfven de som sakna fyndort), d. v. s. inemot 275 st., till antalet betydligt understiga de i

¹ Denna beräkning har på förtis begäran verkstälts af amanuensen F. Hansen.

Historiska museet befintliga skånska flintyxorna från samma periods senare del, d. v. s. de som representera öfvergångsformerna mellan den rena spetsnackiga och den jämbreda tunnackiga yxan och hvilka uppgå till öfver 325.

Öfvan anförda statistiska uppgifter gifva vid handen, att den yngre stenålderns första period haft kortast utsträckning i Jylland, längre på Sjælland, och längst i Skåne. Det förefaller sålunda sannolikt att dösarna kommit till Jylland så tidigt, att den spetsnackiga yxan där ej hunnit långt i sin utveckling mot den fyrsidiga. Det fåtal öfvergångsyxor af sistnämnda slag, som där påträffats, kunna måhända rent af vara blandningsformer, uppkomna genom importerade döstidsyxors inverkan på den inhemska fabrikationen af spetsnackiga yxor. Själfklart är, att det tagit längre tid för det nya grafskicket att komma till öarna än till Jylland¹, och resultatet häraf blir på dessa öar en längre första period och en utveckling af den spetsnackiga, i genomskärning spetsovala yxan till en spetsnackig i genomskärning subrektangulär. Lika naturligt är, att det måste tagit ännu längre tid, innan dösen kom till användning i Skåne, och däraf följer en ännu längre första period här än på Sjælland. Det är denna långa period, som afspeglar sig i de skånska yxornas utveckling. Ur den spetsnackiga i genomskärning spetsovala yxan uppkommer den spetsnackiga i genomskärning subrektangulära och ur denna den tunnackiga uppåt starkt afsmalnande subrektangulära yxa, som gradvis öfvergår i döstidens tunnackiga jämbreda yxtyp.

Öfvanämnda faktum tyder på, att förbindelsen sjöledes ej varit alltför liflig i Sydskandinavien vid denna tid. Det förefaller tvärtom sannolikt att man här i Skåne ännu något århundrade efter dösarnas första uppträdande i Danmark fortfarande använde sig af det gamla grafskicket. Att den rent kulturella beröringen länderna emellan under denna del af stenåldern ej varit så betydande och att utvecklingen ej gått så snabbt, som man stundom varit frestad att antaga, tyckes bekräftas af förhållan-

¹ Jmfr Müller, Vendsyssel-studier II, Aarb. f. nord. Oldk. 1911, s. 301.

dena inom Sverige. Dösar förekomma sålunda endast i Skåne, Halland och Bohuslän. Orsaken till att de ej finnas i det öfriga Sverige torde till en ej oväsentlig grad bero därpå, att dessa trakters inneväanare ej kommit i närmare kontakt med de sydliga och västliga landskapen, förrän ifrågavarande graf-form redan blifvit omodern där. Under den följande tiden, gånggriftstiden, har visserligen Västergötland knutits intimt till megalitkulturen, men så blir fallet beträffande det öfriga Sverige först under hällkisttiden. Härvid bör gifvetvis framhållas, att de egentliga gånggrifterna endast uppträda under gånggriftstidens förra del omedelbart efter dösarna — förhållandena i Västergötland, med den speciella utvecklingen af gånggrifterna därstädes, strida ej mot detta antagande — och att tiden för byggandet af dessa båda former af megalitgravar torde varit kortare, än man tidigare tänkt sig. Tilläggas bör emellertid att obefintligheten af dösar och gånggrifter i större delen af Sverige icke torde ha sin grund endast i dåliga förbindelser med dessa trakter. Megalitgravarna sammanhånga intimt med åkerbruket och den fasta bebyggelsen. Ett nomadiserande jägarfolk kan ej känna sig tilltaladt af tanken på fasta monument, äfven om dessa endast skulle gälla de döda. Denna omständighet, i förening med den förut omnämnda bristande direkta beröringen mellan de båda kulturernas bärare, kan hafva bidragit till, att de äldre megalitgravarna kommit till användning endast i begränsade delar af Sverige. Att dösens följeslagare, den tunnackiga yxan, lättare och fortare eröfrat mark än de stora stengravarna, är själfklart. Medan den förras uppträdande var ett naturligt resultat af byteshandel eller strider gränsborna emellan, måste de senare med nödvändighet förut-sätta ett intimare kulturutbyte mellan stammarna.

Då af det föregående framgått, att man i Skåne kan påvisa en första period af yngre stenåldern med betydligt längre varaktighet än i den nordiska flintkulturens egentliga hemort, Danmark, så uppställer sig helt naturligt frågan, om man i det öfriga Sverige kan iakttaga en liknande första period af betydande temporär utsträckning. Svaret blir obetingadt ja. Denna första period betecknas visserligen icke af ett mycket stort antal spetsnackiga yxor af flinta, men orsaken härtill ligger helt enkelt däruti, att flintan i dessa trakter, utom i de

västra kustlandskapen, hvilkas kultur sammanhänger med Skånes, endast förekommer som importvara. Detta motsvarande skede kännetecknas i stället genom uppträdandet af grönstensyxor af särskildt den typ, som kallas trindyxor¹. Den stora

¹ Beträffande grönstensmaterialet öfverhufvud taget kan man på grundval af de slutna fynden göra den iakttagelsen, att, medan de fåtaliga grönstensyxorna i Danmark tyckas vara till typen helt samtida med flintyxorna, så är detta icke förhållandet i Sverige. I de båda slutna fynd i danska Nationalmuseet, där yxor af flinta och grönsten förekomma blandade, äro typerna fullt samtida. Ett af dessa innehåller 17 tunnackiga yxor, hvaraf två grönstensyxor (den ena med hål vid banen), alla af relativt tidig typ; det andra innehåller 7 relativt sena, tunnackiga yxor af flinta och grönsten.

Redan i Skåne påträffas tunnackiga grönstensyxor med hål vid banen i gånggrifter. Grönstensmaterialet här tyckes sålunda till typen vara något efter sin tid. I det öfriga, flintfattiga Sverige, där grönstensmaterialet har en helt annan betydelse än i flinttrakterna, är detta förhållande ännu mera utpräglat.

Under äldre stenåldern är tekniken vid förfärdigandet af grönstensyxor helt likartad flintyختهkniken. Utformandet af yxan sker medelst slag; det finnes sålunda en kärnyxa af grönsten (t. ex. Lihultstypen m. fl.) liksom en af flinta. Därtill kommer, mot periodens slut, en likaledes genom tillslagning förfärdigad, ganska omsorgsfullt slipad grönstensyxa (t. ex. Limhamnstypen).

Om man således under äldre stenåldern kan iakttaga en enhetlig teknik inom såväl flint- som grönstensområdet, så tyckes den förbindelse, som man gärna vill anse vara grunden hertill, hafva afstannat under äldre stenålderns början. Medan på flintområdet ur kärnyxan regelrätt utvecklas de yngre yxorformerna, alla genom tillslagning enligt vedertaget bruk, så aflöses å grönstensområdet den knackade yxan af en bultad yxa, som på grund af sin nästan cirkelrunda genomskärning fått namnet trindyxa. Det förefaller ganska sannolikt att den helt olikartade, själfständiga teknik, som framträder å nämnda yxtyp, ej uteslutande beror på det olika materialet, utan äfven sammanhänger med och bottnar i en bristande förbindelse mellan grönstensfolket och flintfolket, mellan jordbrukare och jägare, olika stammar af samma folk, hvilkas skiljaktiga vanor betingats af de olika förhållanden, under hvilka de lefvat. Att trindyxans tillblifvelse ägt rum utanför det egentliga flintområdet i Skåne, därom vittnar bäst det faktum, att af dylika yxor med cirkelrund genomskärning finnas på Historiska museet med dess tiotusental af stenåldersredskap, hvaraf de allra flesta äro yxor, endast ett 50-tal, och en del af dessa äro hålslipade. Redan under andra perioden minskas emellertid denna isolering mellan de båda kulturerna, och de följande grönstensformerna kopieras noga efter motsvarande flintyxformer.

Hertill ansluter sig i allo den omständigheten, att det i danska Nationalmuseet förvarade materialet af verkliga trindyxor till antalet högst obetydligt öfverstiger det i Historiska museet befintliga.

mängd af dylika redskap, som påträffats, vittnar bäst om periodens långvarighet. Man får emellertid ej glömma, att slutet af denna första period i t. ex. Uppland alldeles icke sammanfaller med slutet af samma period i Skåne och än mindre med motsvarande period i Danmark. Det är mycket möjligt att den tunnackiga yxorformen icke nått förstnämnda landskap förrän mot midten eller slutet af döstiden i Danmark.

Vid ytterligare skärskådande af det danska material, som Müller offentliggjort 1886, visar det sig, att de ojämförligt flesta fynden af yxor härröra från yngre stenålderns andra period (38), medan endast ett mindre antal (18) kunna påvisas från tredje och fjärde perioden tillsammans. Af den ungefärliga beräkning af votivfynd, som förf. i år verkställt, framgår, att danska Nationalmuseet numera äger omkring 77 dylika fynd af flintyxor från andra perioden, 42 från tredje, 7, som stå på gränsen mellan tredje och fjärde perioden, och endast 9 säkra fynd från fjärde perioden. Granskar man det i Historiska museet förvarade skånska materialet, finner man ett liknande förhållande. Från yngre stenålderns första period (hvilken i Köpenhamn ej representeras af något slutet fynd) härrör öfver ett dussin fynd af yxor, från andra perioden 18, från tredje perioden 13, från tredje eller fjärde perioden 3 och från fjärde perioden högst 6 fynd af flintyxor.

Ännu tydligare framträder detta förhållande bland de till ett antal af inemot 70 uppgående votivfynd, hvilka exponeras i Statens historiska museum. Mot 22 å 23 fynd af flintyxor från de tre första perioderna (hvaraf 7 från Skåne) svarar intet enda dylikt fynd från fjärde perioden. Att man likväl ej upphört att offra under hällkisttiden visar det faktum, att antalet votivfynd från ifrågavarande period uppgår till ej mindre än 40, en siffra som vida öfverstiger motsvarande antal från stenålderns alla äldre perioder. Dessa 40 fynd innehålla dolkar, skrapor, sägar o. d. Dock förekomma i 3 utaf dessa fynd äfven enkla skafthålsyxor (2 1/2 st.), medan sägar ingå i ej mindre än 35 (3 af dessa härröra från Skåne).

Äfven bland de i Lund förvarade skånska fynden från fjärde perioden dominera sägarna. De förekomma nämligen i ej mindre än 17 fynd (20, om de tre i Stockholm befintliga

fynden medräknas) eller i ungefär hälften af alla dithörande fynd från ifrågavarande period. Och i danska Nationalmuseet, där endast några få (9) flintxyfynd finnas från nämnda period, uppgå fynden med flintsågar till ej mindre än 45. I de allra flesta fallen äro dessa sågar ej blandade med annat fyndmaterial.

Detta ytterst ringa antal flintxyfynd från hällkisttiden beror, såsom ofvan visats, ej därpå, att man slutat med offringen, ty dolkar, skrapor och framför allt sågar¹ påträffas massvis bland votivfynden såväl i Sverige som i Danmark; det är således endast yxor, som man nästan upphört att offra.

Visserligen kan, såsom redan framhållits, disproportionen ifråga om xyfyndens fördelning på de olika perioderna i någon mån sammanhänga därmed, att de stora yxorna, hvilka tillhöra förra delen af yngre stenåldern, lättare ådragit sig finnarens uppmärksamhet än de därpå följande af mindre typ. Att denna omständighet icke spelat någon som helst afgörande roll visa emellertid de många fynden af smärre redskap, t. ex. sågar och skrapor, från stenålderns slut. Om man jämför innehållet i votivfynden med graffynden under motsvarande tidsskede, således hällkisttiden, så finner man, att samma förhållande gör sig gällande där ifråga om flintyxornas förekomst (äfven skafthålsyxorna äro mindre vanliga). Det hufvudsakliga grafgodset under hällkisttiden utgöres sålunda af dolkar, spjutspetsar, hängsmycken, nålar o. d., men icke af yxor. Dessa förekomma mera undantagsvis, särskildt gäller detta flintyxorna.

Det förefaller onekligen ganska märkligt, att yxan, som man anser vara sol- och åskgudens symbol, redan vid midten af gånggriftstiden i votivfynden stundom aflöses af andra vapen t. ex. mejslar, pil- och spjutspetsar. Under första delen af den därpå följande perioden, hällkisttiden, blir detta förhållande helt vanligt, och mot slutet af stenåldern tyckes yxan fullständigt ha försvunnit ur de ifrågavarande fynden. Det är dolkar, skrapor och framför allt sågar, som efterträdt densamma.

Orsaken till denna förändring af innehållet i votivfynden kan icke ligga i bristande vördnad mot den anropade gudom-

¹ Egendomligt nog har man endast vid ett tillfälle påträffat en såg som grafgoods (jmf. Aarb. f. nord. Oldkyndighed, 1910, s. 200).

ligheten i så måtto, att den offrande skulle vid gåfvans nedläggande hufvudsakligen tagit hänsyn till hvilka redskap som voro minst dyrbara eller lättast att förfärdiga. Ett dylikt motiv vore väl tänkbart beträffande de skrapor, som ej sällan påträffas i de yngsta dithörande fynden. De allra vanligaste föremålen i dessa fynd äro emellertid icke skrapor, utan dolkar och sågar, hvilka otvifvelaktigt varit svårare att tillforma än de samtida yxorna. Skälet till dessas försvinnande ur votivfynden torde därför ej böra tolkas som något försök från den offrandes sida att med en så billig gåfva som möjligt tillfredsställa den gudamakt, hvars ynnest han önskade vinna.

En möjlig förklaring på fenomenet ifråga skulle däremot kunna vara, att flintyxorna till mycket stor del utträngts utaf yxor af metall och att de förra, som på grund därav torde degraderats till arbetsredskap, ansågos olämpliga att använda vid offring. Härmed sammanhänga måhända det faktum, att dessa flintyxor med utsvängd egg icke räknas till de vanligaste xytyperna¹.

Användandet af metallyxor, hvilka genom sin ringa storlek redan åstadkommit, att flintyxorna så småningom, alltifrån gånggriftstidens midt, nedbragts till små dimensioner och till former, hvilka måste betraktas som mycket opraktiska, då de tillämpas på stenmaterial i stället för på metall, har sålunda sannolikt medfört, att flintyxorna blifvit mindre moderna. Detta

¹ Dithörande yxor i danska Nationalmuseet uppgå sålunda till mindre än 350 st. (med detta antal stämmer ganska väl att de med skafthål försedda stenyxorna äro omkr. 375). Att motsvarande antal i Historiska museet är något större kan måhända bero därpå, att bronsåldern som helhet börjat något senare i Skåne än i Danmark och att kopparvapnen på grund af rikligare metalltillförsel till det senare landet med dess utomordentligt rika fyndigheter af bärnsten (det, som man antager, gängse bytesmaterial) voro vanligare där än i Skåne. Denna tidsskillnad ifråga om bronsålderns början i Danmark och Skåne kan visserligen ej vara afsevärd, ty Montelius har, med stöd af just skånska fynd (från Skifarp och Fjälkinge), visat, att bronsålderns första period här måste betraktas såsom i det allra närmaste samtidig med motsvarande period i t. ex. Italien och på Brittiska öarna. Differensen mellan antalet danska och skånska stenyxor af ifrågavarande slag torde emellertid kunna bero på den längre tid, som kan hafva förflutit, innan metallkulturen hunnit helt uttränga stenåldersmaterialiet ur det inre af provinsen. Det förefaller sålunda ej osannolikt, att just metallkulturen bidragit till, att flintyxorna med starkt utsvängd egg sällan påträffas bland de slutna fynden.

kan ha varit orsaken till, att de, såväl i de yngre markgrafvarna som i hållkistorna, börjat ersättas af flintdolkar, spjutspetsar, nålbrynen eller, mera sällan, skafthålsyxor af sten. Att å andra sidan kopparyxor icke nedlagts i grafvarna eller i votivgåfvorna berodde gifvetvis på den svåråtkomliga metallens dyrbarhet (blefvo de utslitna eller på annat sätt oanvändbara, så götos de helt enkelt om).

Det torde ej vara uteslutet, att just ofvan anförda förhållanden medverkat till, att votivfynden under stenålderns sista tid ändra karaktär och att åtminstone de mera förmögna och välplacerade bland befolkningen — och det var väl dessa som hufvudsakligen offrade såväl i de stora hållkistorna (där säkerligen fattigt folk aldrig jordades) som i mark och mosse — hvilka sannolikt använde yxor af koppar i stället för flinta, ej lämnade från sig dessa nästan oersättliga vapen, utan i stället de billigare dolkarna, skraporna och sågarna, hvilka båda senare kategorier i stort antal anträffas bland votivskänkerna. Ett dylikt antagande tyckes bekräftas af den omständigheten, att, medan metallyxor från bronsålderns första period aldrig upptagits i grafvarna (sannolikt böra till nämnda period hänföras vissa markgrafvar, hvilka innehålla spjutspetsar eller dolkar af flinta af mycket sen typ), så äro de ganska vanliga i grafvarna från andra perioden. Visserligen hafva votivfynd med yxor påträffats, hvilka tillhöra bronsålderns tidigaste skede, men först under andra perioden bli metallyxorna relativt allmänna i såväl votiv- som graffynden, ett förhållande, som ytterst torde bero därpå, att metallen först då blifvit lättare tillgänglig.

En annan och säkerligen viktigare medverkande orsak till yxornas försvinnande ur fynden torde emellertid ligga i den omständigheten, att yxan, som vapen betraktad, så småningom fått mindre värde. Det mera barbariska huggvapnet, som under stenålderns tidigare skeden varit så godt som allenahärskande, har således börjat utträngas af stick- och kastvapnet, dolken och spjutet. Att så åtminstone i någon mån verkligen varit fallet visas bäst däraf, att i skelettgrafvarna från den äldre bronsåldern, där de olika redskapen förfärdigats af likvärdigt material, bronsen, äro dolken och svärdet betydligt vanligare än yxan.

Ofvan anförda teorier om metallkulturens inverkan på votivfyndsmaterialet och om orsaken till stötvapnens uppträdande

i detta på bekostnad af det gängse huggvapnet, yxan, äga likväl icke förmågan att tillfyllest förklara, hvarför såväl yxor som stötvapen mot stenålderns slut blifva mer och mer sällsynta i offerfynden, medan rena arbetsredskap, framför allt sågar och skrapor, intaga stridsvapnens plats. Ett mera tillfredsställande svar på ifrågavarande spörsmål torde en annan hypotes erbjuda.

Det folk, som under äldre stenåldern invandrade till Sverige, var ett jägar- och krigarfolk. Sina krigiska, nomadiserande vanor bibehöll det ända till åkerbrukskulturens genombrott. Det genom den nya kulturen ändrade lefnadssättet medförde ett fastare samhällsskick och bidrog till mildrande af sederna. Sannolikt torde vara, att befolkningen redan tidigt dyrkade vissa gudamakter, såsom sol- och åskgudar¹. Nära till hands ligger antagandet, att åskans gud samtidigt tillbads såsom krigets behärskare². Måhända böra de gåfvor, hvilka nedlades i mark och mosse, betraktas som offer åt denne stridens gud, och det ligger i sakens natur, att dylika offergåfvor bestodo af vapen och ej af simpla arbetsredskap. Till en början var det uteslutande yxor, som användes vid offringar, men allt efter som dessa mera barbariska stridsvapen i samband med den stigande kulturen blefvo mindre moderna, ersattes de af spjut och dolkar, hvilka mot stenålderns slut blefvo mer och mer vanliga. Till förändringen ifråga medverkade måhända äfven den omständigheten, att de samtidigt gängse kopparyxorna voro allt för oersättliga för att bortskänkas, äfven om det vore åt en

¹ En dylik uppfattning häfklas af flera forskare på det religionshistoriska området, jmf. t. ex. BERNHARD SALINS framställning i *Uppland*, utg. af Humanistiska Vetenskapssamfundet i Uppsala, 1901, s. 217 och Montelius, *Stenåldern*, i *Sveriges historia*, I s. 49; däremot anser BLINKENBERG, *Tordenväbenet* i danske oldtidsfund, i *Festskrift til H. F. Feilberg*, Kbh 1911, s. 66, att åskguden icke dyrkats i Danmark under sten- och bronsåldern.

Otvifvelaktigt är väl, att offren under början af stenåldern, såsom alltid inom primitiva religioner, hemburos åt en opersonlig gud, men på grund af de till sitt innehåll likartade, under årtusenden systematiskt fortlöpande offringsfenomenen, förefaller det likväl sannolikt, att man, redan under ifrågavarande tidiga kulturperiod, snart nog höjt sig från nämnda ståndpunkt och börjat dyrka personliga gudar.

² Jmf. Montelius, *Solguden* och hans dyrkan, i *Nordisk tidskrift*, Sthlm 1911, s. 23.

gud. Det är först vid mitten af gånggriftstiden som votivmateriet sålunda börjar skifta karaktär. Under den därpå följande perioden, hällkisttiden, inträder emellertid den ännu märkligare förändring af votivfyndens innehåll, hvilken kännetecknas däraf, att de hittills i fynden vanliga stridsvapnen efterträdas af hvardagliga arbetsredskap såsom sågar och skrapor. Dessa förekomma snart i sådan myckenhet, att de nästan bli allena-härskande i votivgåfvorna. En dylik rubbning af urgammal sed kan ej hafva skett af en slump. Det synes förf., som om den enklaste förklaringen på detta fenomen skulle lämnas af följande hypotes.

Redan under slutet af äldre stenåldern tyckes man här i Norden hafva ägt någon kännedom om åkerbruket, men en mera betydande utveckling nådde detta först under megalit-grafvarnas tid. Dessa fasta grafmonument vittna ovedersägligen om den stabiliserade bebyggelse, som medföljer ett systematiskt brukande af jorden. Under stenålderns sista period, hällkisttiden, ägnade sig säkerligen en stor del af Sveriges befolkning åt denna näringsgren. Med det öfverhandtagande åkerbruket fingo innevånarna modifiera sina tidigare nomadiserande vanor. I samma mån som man blef beroende af jordens skördar och boskapens afkastning, drogs en betydande del af folket ifrån sina tidigare krigiska sysselsättningar. Så småningom hade väl den tanken vunnit insteg, att årsväxten reglerades genom en fruktbarhetens gud, af hvilken man var i hög grad beroende.

Om denna fruktbarhetens gud skulle anropas, kunde det knappast ske genom offer af stridsvapen. Det låg säkerligen betydligt närmare till hands att söka vinna hans bevägenhet genom offring af sådana redskap, som symboliserade fredliga sysselsättningar. Synnerligen lämpliga för ett dylikt ändamål torde, tyckes det, skäror hafva varit, och i ett par fall äro sådana påträffade i skånska votivfynd¹. Men äfven de öfriga i sena votivfynd ofta förekommande redskap, medelst hvilka man bearbetade jordens produkter, såsom skrapor, sågar, knifvar o. d., borde ansetts lämpliga att tillfredsställa denna gudamakt.

¹ Måhända bör likaledes dit hänföras den handkvarn, inv.-n:r 17434 a—b, som hittats i Krogshult, Grefvie sn, Bjäre hd omsorgsfullt nedlagd vid en bäck med kvarnen täckande löparen.

Det kan synas, som om en dyrkan af två olika gudomligheter, krigets och fruktbarhetens, skulle resulterat i två fullständigt skilda votivgrupper, den ena bestående af vapen och den andra af arbetsredskap. Så är också i stort sedt fallet. Att det likväl existerar fynd, i hvilka vapen och redskap äro blandade, behöfver ej strida mot nämnda teori. Ty det låter mycket väl tänka sig, att detta fåtal blandade fynd härrör af en önskan att samtidigt tillfredsställa båda dessa gudamakter. Redan i fynden från gånggriftstidens midt kan en dylik blandning skönjas, och betydligt oftare låter detta sig göra i fynden från hällkisttiden. De votivfynd, hvilka bestå af enbart skrapor eller enbart sågar eller båda dessa redskap i förening, torde emellertid vara de yngsta och representera sannolikt den tid, då åkerbruket hunnit längst i utveckling.

Medan således de stridbara stammarna under äldre stenåldern och under yngre stenålderns första perioder så godt som uteslutande använde yxan vid sina offer till, såsom man skulle vilja antaga, åskans och krigets gud, så tyckas dessa vapenoffer under senare hälften af gånggriftstiden och under hällkisttiden hafva delvis ändrat karaktär; yxorna utbyttas sålunda i många fall mot spjut och dolkar. Orsaken härtill kan måhända delvis ligga i den omständigheten, att de metallyxor, som började ersätta stenyxorna, voro alltför dyrbara att offras, men framför allt däruti, att yxan alltmera börjar reduceras till arbetsredskap, medan stötvapnen ensamma representera de verkliga stridsverktygen. Det visar sig emellertid äfven, att dessa vapenfynd så småningom aftaga i antal, så att de mot stenålderns slut endast utgöra en bråkdel af alla kända votivfynd. Man skulle gärna vilja tänka sig, att skälet härtill varit en mer eller mindre konstant minskning af striderna stammarna emellan, en minskning som ytterst beror på åkerbruket och den fasta, ordnade bebyggelsen. Härigenom reduceras krigarkasten själfmant i omfång och betydelse. Denna reduktion framträder tydligast däruti, att de till krigsguden nedlagda vapenoffren aftaga i antal, medan däremot dyrkan af fruktbarhetens gudomlighet mer och mer tilltager och yttrar sig i votivskänker

af föremål, hvilka representera det dagliga arbetet för familjens uppehälle och utkomst.

Dessa båda jämsides fortlöpande grupper af votivfynd, vapen åt stridsguden och arbetsredskap åt fruktbarhetens gudomlighet, kunna i viss mån urskiljas äfven under den följande kulturperioden, bronsåldern. Krigets gud åkallas fortfarande genom vapenoffer, medan de fredliga värfvens gudom hyllas genom nedläggandet af sågar, kärl och framför allt smycken af skilda slag.

Antagandet af en dylik teori medför en tillfredställande lösning af de problem, hvilka sammanhånga med förändringen af votivfyndens karaktär under den yngre stenålderns senare del.

Fig. 101. Skala nära $\frac{1}{6}$.

EN OFFERPLATS FRÅN STENÅLDERN

AF

FOLKE HANSEN

*Till Eva Lindgren
från Lunds universitets
historiska museum
genom värderna Anna
Meyer*

K. W. K.

FRÅN
LUNDS UNIVERSITETS
HISTORISKA MUSEUM

SKRIFT UTGIFVEN MED ANLEDNING AF MUSEETS
INFLYTTNING I DESS NYA HEM

1918

LUND
C. W. K. GLERUP

LEIPZIG
OTTO HARRASSOWITZ

LUNDS UNIVERSITET
HISTORISKA MUSEUM

17-9-70

(Lunds Universitets Årsskrift. N. F. Afd. 1. Bd 15. Nr 1.)

LUND 1918
BERLINGSKA BOKTRYCKERIET

Då Kilian Stobæus år 1735 donerade sina samlingar till Lunds universitet, erhöll detta sitt första museum. Naturaliekammaren, såsom museet benämndes, omfattade då såväl »naturalier» som »curiosa och skånska antikviteter». Ur »Museum Stobæanum» utbröts snart nog den icke naturvetenskapliga afdelningen; i ett inventarium från 1780 talas sålunda om det »Historiska och Konstkabinettet». Impulsen till afskiljandet af ett enbart historiskt museum gafs redan år 1788 af Anders Jahan Retzius. Först 1805 lyckades det emellertid denne att med bistånd af Nils Henrik Sjöborg genomdrifva upprättandet af ett verkligt fornsaksmuseum. Museet omfattade då såväl förhistoriska och medeltida föremål som mynt och medaljer, och Sjöborg blef dess förste föreståndare.

Under skiftande öden tillväxte samlingarna så småningom. Om stenåldersafdelningens omfång år 1832 vittnar således en ur hufvudsamlingen numera utbruten historisk afdelning upptagande de fornsaker från nämnda period, inemot 400 nummer, hvilka nämnda år förvarades i museet, enligt en af dess dåvarande amanuens Bror Emil Hildebrand upprättad katalog. Två decennier senare blef museet genom förvärfvet af Sven Nilssons omfattande och dyrbara samlingar en institution af verklig betydelse för forskningen.

Först under detta århundrade har emellertid Historiska museet vunnit ett sådant omfång, att det kunnat påkalla en egen institutionsbyggnad. Tack vare tillmötesgående från stats-

makernas och universitetsmyndigheternas sida ha nu dessa dyrbara vittnesbörd om Skånes äldre kultur förts från trånga, provisoriska museilokaler och magasin samt gjorts tillgängliga för forskaren.

Till minne af denna för den kraftigt tillväxande institutionen synnerligen viktiga tilldragelse har föreliggande skrift sett dagen. I skilda uppsatser behandlas här af museets inspektor, föreståndare och amanuenser grupper af det rikhaltiga studiematerialet.

Lund 28 september 1918.

Otto Rydbeck.

INNEHÅLL.

	Sid.
OTTO RYDBECK, Slutna mark- och mossfynd från stenåldern i Lunds universitets historiska museum, deras tidsställning och samband med religiösa föreställningar	1
FOLKE HANSEN, En offerplats från stenåldern	67
OLOF SUNDIN, Om förhistoriska guld- och silverfynd i Lunds universitets historiska museum och några därmed sammanhängande frågor	89
ISIDOR ZETTERBERG, Några skånska rökelsekar	143
HANS WÄHLIN, Bidrag till pietåbildens historia.....	171
OSSIAN LINDSKOUG, Några skånska fynd af i lerkrus nedlagda mynt	203
EWERT WRANGEL, Till den inskrifna palmettens historia.....	215